

Буряадай Залуушуул

ДОЛООН ХОНОГТО НЭГЭ УДАА ГАРАНА

БУРЯАДАЙ КОМСОМОЛОЙ ОРГАНИЗАЦИИН ОРГАН

ГАЗЕТЭ 1951 ОНОЙ ОКТЯБРИИН 1-hЭЭ БУРЯАД ХЭЛЭН ДЭЭРЭ ОРШУУЛАГДАЖА ГАРАНА

Суббото, сентябриин 1, 1990 он
№ 35 (7149)

Сэн 5 мүнгэн

«БЭЛИГТЭЙ hУРАГШАДЫЕ ЭРХИМЭЭР ХҮМҮҮЖҮҮЛХЭ ХЭРЭГТЭЙ»,—

ГЭЖЭ ВОСТОЧНЫЙ ПОСЕЛОГТО НЭЭГДЭhЭН ПОЛИТЕХНИЧЕСКЭ ЛИЦЕЙН ДИРЕКТОР АЛЕКСАНДР ЯКОВЛЕВИЧ МАШКОВИЧ ТООЛОНО

ИИМЭ юумэ дуулахадаа, зарим нэгэшүүл гайхаадшье, сухалдаадшье абажа магадгүй. «Элитэ» гэhэн үгэ дуулахадаа заримашуул дураа гутажа магад гэжэ би hананаб. С. И. Ожеговой ород хэлэнэй словарь соо энэ үгые нэгэ удхатайгаар, тодорхойгоор тайлбарилhан байдаг. «Элитэ гэhэн үгэмнай обществын, бүлэглэлэй ямар нэгэ хубиин эрхим түлөөлэгшэд болоно».

Боро юрьеэнэй олониитын дундаhаа эдэ эрхим түлөөлэгшэдые яагаад тодорхойлхоб?

Тиигэхын тула Загорск поселогой hургуулинуудта hурагшадай дунда тестировани үнгэргэгдэжэ, тэдэнэй дундаhаа точно наукануудта бэлигтэй бэрхэ hонор ухаатай hурагшадые элирүүлээ.

hуралсалай шэнэ заведени hургуули-лицей гэжэ нэрлэгдэнэ. Тэрэ байгша ондо 1300 хүүгэдые угтан абаха. Тэдэнэй оройдоол 100 хүүгэд лицейдэ hураха. Харин бусад 1200 hурагшад эхин, найман жэлэй hургуулинуудта ном үзэхэ байна.

А. Я. Машкович лицейн удха шанарые иигэжэ тодорхойлбо: hуралсалай талаар үндэр шанартай, гүнзэгы удхатай байха. Обществын хурса, бэлигтэй бэрхэ хүүгэдые бүрилдүүлэн хүмүүжүүлхэ гээшэ тэрэнэй гол зорилго болоно.

Урдаа табиhан зорилгонуудые харюулхын тула үндэр мэргэжэлтэй багшанарые хаанаhаа олохоб гэжэ заримашуул энээндэ этигэлгүйгөөр миhэрэн байжа магад. Үнэхөөрөөшье энэмнай нилээд гүнзэгы удхатай асуудал болоно. Юрэнхы эрдэмэй дисциплинэнүүдые багшанар зааха, харин лицейн тусхай шэглэлтэй классуудта техническэ дисциплинэнүүдые авиазаводой мэргэжэлтэд зааха. Лицей авиационно заводто хүдэлхэ мэргэжэлтэдые бэлдэхэ шэглэлтэй байха.

Үнэхөөрөөшье hуралсалай түсэбтэ техническэ дисциплинэнүүдтэ гол анхарал хандуулагданхай. Энэмнай hурагшадта hаалта хэжэ, тэдэ эгээлэй юрын технарьнууд болошохогүй гү? Үгы гэжэ Александр Яковлевич тоолоно. Юундэб гэхэдэ, эстетическэ циклдэ баhал анхарал хандуулагдаха. hургуули-лицейн коллектив энэрхы еhото үндэр соел болбосоролтой техническэ интеллигенци бэлдэхын түлөө оролдохо.

Хубилган шэнэдхэлгын үедэ шэнэ hонинууд, шэнэ нэрэнүүд олоор мүндэлөө. Тиигэбэшье удхынгаа талаар тэдэмнай бултадаа хуушанайл еhоор үлэнхэй. Лицей юрын hургуули болохогүй гү? Директор энээнhээл айна. «Үзэл бодолой бэелүүлэгдэхын тула маанадые урагшамнай ябуулдаггүй адлидхаха ябадалhаа арсаха хэрэгтэй,— гэжэ А. Я. Машкович тоолоно.— Мүнөө дээрээ авиазаводой захиргаан, арадай эрдэм hуралсалай министерство, СССР-эй багшанарай эрдэмэй академи лицейе дэмжэнэ. Эдэмнай нилээд нэрэ хүндэтэй эмхинүүд гээшэ. Саашадаа юун болохоб гэжэ саг харуулна бэзэ».

Үнэхөөрөөшье hурагшадай эрхим hайнаар hурахын, амархын, хүдэлхын тула лицейдэ бүхы юумэн зохидоор түхеэрэгдэнхэй. Эндэ ехэнүүд рекреацинууд, спортын хоер зал, таатай зохид кабинедүүд бии. Эдэ бүгэдэниие хараад, хүүгэдтэ, тэдэнэй зохеохы еhоор хүдэлхын тула эндэ бүхы юумэн эрхим hайнаар түхеэрэгдэнхэй гэжэ найдамтайгаар хэлэхэдэ болохо. Энэ байшан 3 миллион түхэригтэ болоо гэжэ Александр Яковлевич хэлэбэ. Спонсор — авиазавод нилээд горитойхон мүнгэ hомолоо. Мүнөө үедэ шухала хэрэгтэй бүхы юумэн бэлдэгдэнхэй. Хожомоо хоер дахин түлэхэ баатай болохогүйн тула эртээнhээ бүхы юумые эрхим hайнаар бэлдэхэ, түхеэрхэ хэрэгтэй бшуу.

Лариса КВАКТУН,
манай корр.
Жаргал ХАЛБАЗЫКОВАЙ фото.

ШЭНЭ ФАКУЛЬТЕТ НЭЭГДЭБЭ

БГПИ-дэ буряад хэлэ бэшэгэй шэнэ факультет нээгдэбэ. Тэрэнэй гурбан таhагуудта 85 студент hураха. Тэдэ нилээд хүшэрхэн шалгалта дабажа гараха баатай болоо. Проходной балл урдынхиhаа нилээд ехэ байгаа.

Шэнэ факультедээр hонирхохонь ойлгосотой. Юуб гэхэдэ, студентнүүдэй урда холын хараатай арга боломжонууд нээгдэнэ. Жэшээлхэдэ, буряад хэлэ, бэшэгэй факультет дунда hургуулиин багшанарhаа гадна, журналистнуудые, литературна хүдэлмэрилэгшэдые, лекторнүүдые бэлдэхэ. Студентнүүд хуушан монгол хэлэ, бэшэг, мүнөөнэй монгол хэлэ шудалха, Улаан-Баатарай багшанарай институдта хэлэнэй талаар практика гараха зэргэтэй.

Арбан хүн зүүн зүгэй хэлэ бэшэгэй таhагта ороо. Тэдэ китад хэлэ шудалха, ерэхэ жэлhээ энэ таhаг хараа байса үргэдхэгдэхэ. Япон, хитад, эвенк хэлэнүүдые шудалхаар подгруппанууд абтаа.

Педагогическа эрдэмэй доктор, профессор Эрхитэ Раднаевич Раднаев энэ факультет ударидана. Мүнөө эрдэмтэдэй соведые эмхидхэхэ талаар хүдэлмэри ябуулагдана.

Н. ДАШИЕВА,
манай корр.

ОРОДУУД ХИЛЫН СААНА. БИДЭ ТЭДЭЭН ТУХАЙ ЕХЭ ЮУМЭ МЭДЭДЭГ БОЛОЖО БАЙНАБДИ. ТЭДЭНЭЙ АЖАБАЙДАЛ, ЗАНШАЛНУУД, ХАРАА БОДОЛНУУД ТУХАЙ ҺОНИРХОН МЭДЭЖЭ АБАНАБДИ. ХЭН НЭГЭНЭЙ ХЭЛЭҺЭН ҮГЭҺӨӨ БЭШЭ, ХАРИН ӨӨҺЭДЫН ХӨӨРӨӨНҺӨӨ ЭДЭ БҮГЭДЫЕ МЭДЭЖЭ АБАНАБДИ. ХАРИИН ГҮРЭНДЭ АЖАҺУУДАГ ОРОДОЙ ТҮЛӨӨЛЭГШЭДЭЙ НЭГЭН АМЕРИКЫН БИЗНЕСМЕН, МИЛЛИОНЕР АЛЕКСЕЙ МИХАЙЛОВИЧ ЕРМАКОВТОЙ ЖУРНАЛИСТ АЛЕКСАНДР ШАХМАТОВАЙ ХӨӨРЭЛДӨӨЕ МҮНӨӨ ТААНАДТА ДУРАДХАНАБДИ.

АХА ДҮҮГЭЙ ХАМТАРАЛ БАЙГУУЛХА ХЭРЭГТЭЙ

Корр.: Түрүүшээр танине хэн гэжэ нэрлэлтэйб, Господин Ермаков гэжэ гү, али үшөө юун гэжэб!

Ермаков: Би мэдэнэгүйб, эндэ намайе «нүхэр Ермаков» гэжэ нэрлэдэг лэ. Харин би, Алексей Ермаков, хари гүрэндэ түрэһэн ород хүн болонob. Тиимэ даа, би сагаан гвардеецын хүбүүнби. Эсэгэмни Врангельда алба хэдэг байгаа. Һүүлээрнь юун болооб гэжэ бултанда мэдээжэ ха юм.

Эсэгымни зам нилээд хүшэрхэн байгаа. Тэрэ Югославида түбхинөөд, тэндэ би, минии дүү хүбүүн түрөө юм. Ахамнай Турцида түрөө. Арюун гэрэлтэ үдэрнүүд болотор түрэлхидни ажаһуужа шадаагүй гэжэ халагладагби. Магад, мүнөө тэдэ Украина, Ураал, түрэһэн нютагаа дуратайгаар ерэхэ байгаа еһотой. Бурхан үршөөг лэ даа, бүхы юумэн эмхи гуримтай байһай, тиигээ һаань, нишэ дахяад ерэжэ, түрэлхидөө эндэ асаржа хүдөөлхэб.

Корр.: Алексей Михайлович, хариин гүрэнүүдтэ ажаһуудаг нютагайхид тухайгаа хөөрэлдөө үүсхэжэ эхилээл. Олондо мэдээсэлгын манай тусхай хэрэгсэлнүүд хариин гүрэнүүдтэ ажаһуудаг хүнүүдые, эндэ ород хүнүүд тухай хэлэнэб, урдандаа эмиграциин түрүүшын долгиной түлөөлэгшэд гэжэ нэрлэдэг байгаа гэжэ та мэдэнэ еһотойт, теэдшье энээниие нюуһанай хэрэггүй бшуу. Тиихэдээ эдэмнай бүхы юумэндэ харша, еһо заншалнуудаа гээһэн хүнүүд гэжэ хэлэдэг байгаал.

Ермаков: Еһо заншалаа гээһэн гэжэ хэлэхэ болоходоо, минии хэлэмнишье эрьелдэнэгүй. Ородууд ябаһан лэ газартаа, хариин саанашье, һүмэнүүдые хододоо баридаг һэн. Ород хүн һүмэгүйгөөр ажаһуужа шадахагүйл. Манда Росси һүмэ хоер аб адлихан удхатай юм. Һүмэ соо ороод байхадаашье, би өөрыгөө ородби гэжэ мэдэрдэгби. Би Росси тухайгаа сэдьхэхэдээ, бурханай һүмэдэ ошодогби.

Һандаргагдаагүй Россие, тунгалаг сэбэрхэн уһатай Байгал харахаяа би нишэ ерээб. Байгал тунгалаг сэбэрхэн уһатай зандаа гэжэ хараашье һаа, мүнөө хүрэтэрөө нуурые бузарлажа байһан фабрика муухай үнэртэй үлэгдэлнүүдээ гаргана гэжэ ойлгооб. Орон соогуураа аяншалхадаа, зүрхэмни ехээр доһолдог, хадхаадшье абадаг байгаа гэжэ сэхэ хэлэхэб. Би хоер Росси харааб. Нэгэ Росси энэ минии Росси, тэрээн тухай түрэлхидни нилээд олон юумэ хөөрэжэ үгэдэг һэн. Тиимэһээ эдэ олон жэлнүүдтэ минии Россин түхэл шэнжэ минии зүрхэ сэдьхэлдэ бүхөөр хадуугданхай.

Нүгөө Россинь гэхэдэ, минии ойлгохын аргагүй байна. Нангин гэжэ тоологдодог һүмэнүүдэй һандаргагдажа, үзэмжэгүй болошоод байхыень харанаб. Һандаргагдашаһан соелоо һэргээхэ гэжэ хэншье һанаагаа зобоногүй. Энээниел ойлгожо ядааб.

Бидэ, хариин гүрэнүүдтэ ажаһуудаг ородууд, саг үргэлжэ бэе бэеэ дэмжэхэ зуураа, бүхы наһандаа ород заншалнуудаа сахин хамгаалжа ябадагбди. Статистикын еһоор, тэндэхи ородууд эрдэм һуралсалайнгаа талаар түрүү һуурида гараа гэжэ Америкэдэ хэлсэдэг. Түрүү һуурида гараха гээшэмнай гайхалтай бэшэ гү? Маанадай дунда хэзээдэшье ямаршье криминал байгаагүй. Бидэ өөһэдынгөө хүсөөр заншалнуудаа нарин нягтаар сахидагбди. Хүн бүхэмнай өөрын ажал хэрэгүүдтэй, теэдшье ажалгүйб гэжэ гомдожо ябаһан нэгэшье ородые хэзээдэшье би хараагүйб. Жэшээлхэдэ, мүнөө би юушье хэдэггүйб, гэбэшье би хэһэн ажалайнгаа, түйлаһан амжалтануудайнгаа үрэ дүнгүүдые хаража, мэдэржэл ябадагби. Би элдэб оронуудта хүдэлөөб, мориной фермэдэ ажаллааб, мебель дархалдаг байгааб, архитекторшье ябааб. Мүнөө минии һанаагаа зобохо юумэн үгы, ажабайдалайнгаа эсэс болотор баян дэлгэрээр ажаһууха арга боломжо намда бии. Мүнөө би өөрынгөө һанаһан соол ажаһуунаб. Хэрбээ ондоо тээшээ ошохо гэжэ бодобол, Бали, Гавайя ошохо шадалтайб. Мүнөө Росси ошохо арга боломжын гарахадань, дуратайгаар ерээлби...

Корр.: Хариин гүрэндэ ажаһуудаг ородууд үндэр эрдэм болбосоролтой болонхой, оггошье гэмтэ ябадал гаргагдадаггүй гэжэ түрүүшынхеэ мэдэжэ абабаб...

Ермаков: Танай гайхалые би ойлгожо байнаб. Гол түлэб шэнэ еврейскэ эмиграциин (тэрэниие гурбадахи гэжэ нэрлэдэг) ерээдүй байхадань, манда гэмтэ ябадал гаргалга үгы байгаа. Тэдэнэй дунда гэмтэ ябадал гаргагшадай бии байһанда халагламаар. Ородууд тиимэ имэ гэхэ мэтээр американ газетэнүүдтэ бэшэхэдэнь дураа гутахаар байдаг. Тэдэ хэниисшьеб алаа, ямаршьеб мафи байгуулаа, рэкетирнүүд, наркотигууд бии гэхэ мэтээр газетэдэ бэшэдэг даа. Энэ долгиной эмигрантнуудай скрипкэ, пианино дээрэ наадахадань, эдэмнай еврейнүүд гэжэ онсо тэмдэглэхэдэнь гайхалтай байдаг. Харин ямар нэгэ аюулай болоо һаань, заатагүй ородууд хээ гэжэ гэмнэдэг. Энээниие ойлгохын аргагүй, хоро бусалмаар.

Корр.: Имагтал шэнэ гурбадахи долгиной эмигрантнуудай дундаһаа танда хани нүхэд бии гү!

Ермаков: Гансал намда бэшэ, харин хилын саана ажаһуудаг бүхы ородуудта танай хэлэһэнэй еһоор имэ «хани нүхэд» байхагүй. Сэхыень хэлэхэдэ, бидэ тэдээнтэй оггошье харилсадаггүйбди. Тэдэ ородууд бэшэ, харин эмигрантнууд ха юм. Манай эсэгэнэр гартаа зэбсэг барижа гараа, бидэ сухарика баатай болоо һэмди. Тэдэнэртэй ханилха, хамтарха юумэн манда үгыл! Эдэ «нүхэднай» Америкэдэ ерэн сасуугаа тэндэ маанадые харшалдаг, хашадаг, бидэ хэды ехээр зободог, түлидаг байгаабибди гэжэ байжа хэлэжэ эхилхэдэнь гомдолтой байдаг. Гэхэ зуура гэнтэ мэдэн гэхэдэмнай тэдэмнай профессорнүүд, эрдэмэй докторнууд, дээдэ һургуулитай хүнүүд байдаг лэ. Энээниие юун гэжэ ойлголтойб! Тэдэниие харшалһан, гомодхооһоншье байг лэ, теэд тэдэ эрхим университедүүдтэ һуража, орон доторoo мэдээжэ болоһон аад, һүүлдэнь имэ аяг ааша гаргахадань дураа гутангүй яахабши... Тиимэһээ бидэ тэдэнэртэй харилсадаггүйбди.

Корр.: Хариин гүрэнүүдтэ ажаһуудаг хүнүүд юу уншадаг, мүнөөнэй эмигрантнуудтай харилсадаггүй, уулзадаггүй байһан тула орон доторoo юунэй боложо байһан тухай хаанаһаа мэдэжэ абадагбта! Энээнэй тухай хэлэжэ үгыт.

Ермаков: Минии орон дээрэ номуудтай таг ханадамни үлгөөтэй байдаг. Эрхим бэрхэ уран зохеолшо Распутинай удха түгэлдэр номууд бии юм.

Россида ерээд, тэрээнтэй уулзаад, дүтэ танилсаад, ехэл баяртай ябанаб. Би тэрээнтэй хөөрэлдэжэ, сэдьхэлээ ханааб.

Юу уншадагбиб гэжэ асууна гүт? Солженицынай зохеолнуудые уншадагби. Тэрэнэй манда ерэхэдэнь, хэды ехэ ушар болооб даа. Түрүүшээр тэрэнэй ерэн сасуу американ телевидени ехэ шаг шууяа үүсхэһэн юм. Һүүлээрнь гэнтэ абяа шэмээгүй болошоо бэлэй. Юундэ гээшэб? Юундэб гэхэдэ, зарим еврейнүүдтэ таарахагүй темэнүүд тушаа тэрэ шангаханаар хэлэжэрхиһэн байгаа бшуу. Тэрэнэй зохеолнуудта би ехэл дуратайб. Һүүлээрнь «Вече» гэжэ журнал гарадаг болоо һэн. Тэрэ Росси, тэндэхи ажабайдал тухай хөөрэжэ үгэдэг.

Магад, мэдээсэлэй ехэнхи хуби бүхы юумые зүбөөр харуулдаггүй байжа болоо. Тэрэ элдэб хүшэр хүндэ замаар дамжан ерэдэг һэн. Гэбэшье энээнһээ һайн журнал манда байгаагүй. Олег Антонович Красовский журналай ажал хэрэгүүдые эрхилэн ябуулдаг. Энэмнай нангин хүн юм. Осиповой тушаагдахадань, тэрэнэй гарһаа түгые тэрэ дамжуулан абаа юм. Тэрэ бүхы ажабайдалаа энэ журналда зорюулаа.

Зүгөөр саг хубилжа, «Вече» журналдашье хубилалтанууд болоно. Олег Антонович 70 наһатай болоо! Москвада журналда туһалха «Вече» гэжэ редакци байгуулагдаа. Байгша ондо журналай 35 жэлэй ой гүйсэхэнь. Тиигээд тэрэ эндэ түрүүшынхеэ гарахань гээшэ. Тэрэнэй материалнуудай 80 процентнь Москвада бэлдэгдээ. Энээндэ би тон ехээр баярланаб.

Баруунай оронуудта, эндэшье ажаһуудаг ородуудай хамтарал мүндэлбэ гэжэ бидэ хилын саана ажаһуугшад тоолохо байнабди. Мүнөө Россин ерээдүй тухай бодохо саг ерээ, өөрынгөө ба танай дүй дүршэлнүүдые зүбшэн хэлсэхэбди. Энэ орео хүшэр байдалһаа гараха ямар нэгэ арга замуудые оложошье болохобди. Шэнэ журналһаа уламжалан, хамтын аха дүүгэй хамтарал байгуулагдажа болохо. Эндэ ерээд байхадаа, намда имэ һанал бодол толгойдомни мүндэлөө. Бидэ философ Виктор Николаевич Тростниковтой хамта Росси соохи һүмэнүүдые хараабди. Имагтал эндэ аха дүүгэй хамтарал байгуулха хэрэгтэй гэжэ бурхан таанадта замыетнай заагаа гэжэ православна хүнүүд хэлэнэ. Тэрэнэй нэрэ һанагданхай: нангин Владимирай ба Ольгын нэрэ хүндэдэ тэрэ нэрлэгдэхэ зэргэтэй.

Корр.: Алексей Михайлович, хүлисыт, зүгөөр хөөрэлдөөнэйнгөө эхиндэ тэхэркебдк: хилын саана ородуудай заншалнуудые сахин хамгаалха тухай хэлээ һэмди, зүгөөр та ородоор акценттэйгээр хэлэнэт, харин танай хүүгэд ородоор хөөрэлдэдэг, ород хэлэеэ мэдэхэ гү!

Ермаков: Би хүбүүн басаган хоертойб Энэ талаар би муу жэшээ харуулдагби гэжэ хэлэхэ байнаб. Би япон эхэнэр һамгатай байһанби. Бидэ Японда удаан саг соо ажаһуугаабди. Тиимэһээ гэр бүлэдөө англи, япон хэлэнүүдээр хөөрэлдэдэг байгаабди. Хүүгэдээ ородоор хэлэжэ һургаагүйб. Ажабайдалдаа ехэл алдуу гаргааб гэжэ мүнөө һанадагби. Үхибүүдтэй болоод байхадаа, эндээл, Японда ажаһуухабди гэжэ һанадаг һэмби. Теэдшье еһо заншалнуудаа нарин нягтаар сахидаг энэ багахан гүрэн оронамда тон ехээр һайшаагдадаг. Имагтал хүүгэдни энэ ороной соел культурада һураха зэргэтэй гэжэ һанадаг байгааб. Харин би өөрынгөө ород заншалнуудые дамжуулан үгэжэ шадаагүйб.

Корр.: Имэ орео байдалһаа (экономическа орео хүшэр байдалһаа) гарахын түлэ хариин гүрэнэй капиталай бодомжолго, туһаламжа хэрэгтэй гэжэ хандаха баатай болохобди. Та бизнесмен, миллионер байнат, тиимэһээ капиталис дэлхэйе дотор талаһаань һайнаар мэдэхэ байнат. Энээн тухай хэлэжэ үгыт!

Ермаков: Капиталистда найдаха гээшэ хайшаа юм. Баруунай оронууд Росси хүгжэһэй гэжэ һанадаггүй гэжэ хэлэхэдээ, минии нүхэр Виктор Николаевич Тростников зүб байха. Россие үгыруулжэ, тэрэниие уласхоорондын эрсизһээ түлхихэ гэжэ Баруунай оронууд һанажа ябадаг лэ ха.

Мүнгэн зөөреэр туһаламжа тухай хэлсэхэ болоо һаа, би, жэшээлхэдэ, бизнесмен хүмби. Тиихэдээ би танай гүрэн түрын хилын саанаһаа эдеэ хоолой ямар нэгэн сэнтэй зүйлнүүдые гү, али бусадшье эд бараа худалдажа абаад, эдэ бүгэдые тээһэн вагонуудайтнай үни удаан сагта ашаагаа буулгаагүй тэрэ зандаа зогсожо байхые харахадаа, ехээр гайхадагби, ойлгожо ядадагби. Хэмэл одо замбуулин худар эльгээжэ байдаг хүсэтэ орондо вагонуудай ашаа буулгаха хүнүүд олдоногүй гээшэ гү!

Хилын саана ажаһуудаг шадалтай ород хүн бүхэн танай ороной эрилтэ хэрэглэмжэдэ зорюулан, ямар нэгэ мүнгэн зөөри эльгээхэ аргатай. Теэд танайда тэрэ зөөриие гартаа абажа, гамтайгаар сахижа байха эзэн үгы ха юм. Хайшаашье ошоходо, хаа хаанагүй эзэн бусадаар хандалгатай ушархат.

Теэд Бали болон Гавайя хараһан үзэһэнэй удаа зүрхэ сэдьхэлээ тон ехээр хүдэлгөөгүйгөө танай эндэ ерэһэнэй удаа хүдэлгөө һэм. Тиин би таанадтай хамта зол жаргалыетнай, дутуу дунданууддыетнай хубаалдаха хүсэлтэйб.

Эгээл мүнөө танай эндэ шэнэ хубилалтанууд болохонь. Хубилалтануудай түргэн болоо һаань лэ дээрэааб даа. Тиигэбэл шэнэ сүлөөтэ ажабайдал дэлгэрэн мандаха. Хүн бүхэн өөрын хэрэг эрхилхэ. Тэрэ өөрын (хубиин) зөөритэй болоходоо, тэрээндээ эзэн еһоор хандадаг болохо. Бүхы юумэ өөрын эзэдтэй болоходоо, һууридаа орохо.

Корр.: Алексей Михайлович, та Японда өөрын ажахы эрхилэлгын хэрэг эгээл эрхим һайнаар ябуулагдадаг гэжэ тоолонот. Имэ ушарһаа бидэнэр Баруун зүг руу бэшэ, харин Зүүн зүг руу хаража үзэхэ болоно гээшэ гүбди!

Ермаков: Япон тухай би тон дуратайгаар хөөрэлдэхэ байнаб. Энэ орондо, тэрэнэй арадта, арадайнь еһо заншалнуудта дуратай хүм. Зүб даа, эмхи гурим байгуулха тухай дурдахадаа, эгээн түрүүн бишыхан Япон гүрэнэй дүй дүршэлые хараада абаха еһотойт. Энэ гүрэн түйлай ехэ хүгжэлтэ дэбжэлтэ түйланхай. Үнгэрхэдөө Америкэшье Японда тон ехэ үритэй.

Богонихон хугасаа соо тон ехэ юумэ түйлахаар гэжэ энэ бишыхан ороной ажабайдал дээрэһээ харанабди. Жэшээлхэдэ, гушаад жэлэй саада тээ би Японда ошоһоноо һананаб. Тиихэдэ тэндэ нэгэшье япон машина байгаагүй һэн. Бүхыдөө американ машинанууд гүйлгэлдэжэ байба. Бидэ өөһэдынгөө машина абаашаа агша һэмди. Тиихэдэ заправка хэхэ нэгэшье станци байгаагүй. Механигуудшье үгы һэн. Харгынуудынь ехэ муу байгша һэн.

Харин мүнөө Калифорни, али Сан-Франциско ошоо һаатнай, гүйлгэлдэжэ ябаһан машинануудайнь 80 процент япон автомашинанууд байха. Тэдэ эрхим һайн гэжэ тоологдодог.

Энэмнай, үнэхөөреошье, гайхамаар ушар юм даа. Теэд гансал энэ талаар амжалта түйлагдаа бэшэ. Арбаад жэлэй саада тээ Токио хотодо компьютернүүдэй выставкэ үнгэргэгдөө. Тэндэ элдэб хари гүрэнэй фирмэнүүд өөһэдынгөө бүтээлнүүдые табиһан байгаа. Тиихэ үедэ оройдоол табан япон компьютернэ кампани байгаагша һэн.

Харин удаадахи жэлынь ерэхэдэмни, выставкэдэ 150 япон кампани продукцияа табяад байба. Одоо гайхалтай даа. Японец оройдоошье залхуурангүйгөөр, эрхим һайнаар хүдэлжэшье, һуражашье шадаха.

Эндэ ута унжагай хөөрөөнэй болохошье һаань, Японой Америкэһээ юугээрээ илгардаг тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэхэ хүсэлтэйб. Жэшээлхэдэ, нэгэ залуу хүн Америкэ ошобо гэебди. Тэрэ һайн мэргэжэлтэйшье байба һэн гэлэй. Минии ажаһуудаг Сан-Франциско хотодо тэрэ гэр худалдажа абаха гээ һаа, тэндэхи банкда хандаха болоно. Харин банкир «Та эрхим һайн мэргэжэлтэй, эрхим һайн хүн байгаа еһотойт. Теэд салин хүлһэнэйтнай һайншье һаа, би таанадтай суг хамта хүдэлжэ үзөөгүйб. Хүлисэгты!» гэжэ хэлэхэл даа. Американец бүхэндэ түлбэриин энээхэн кредит байгуулжа шадаха гээшэ ехэ шухала юм. Жэшээлхэдэ, машинадашье урьһаламжа абахын тула тэрэ үнөөхи кредит хэрэгтэй. Тэрэ залуу хүнэй хойшолуулангүйгөөр һара бүхэндэ түлбэриеэ түлэжэ байгаа һаань, тэрээнэй ба банкын хоорондо бодото һайн харилсаа холбоон тогтоогдохо. Тиигэжэ та этигэмжэтэ нюурынь болоод, һүүлэй һүүлдэ банкын зүгһөө этигэл найдабарида хүртэхэт. Тиигээд гэр худалдажашье абахын тула тэндэһээ һүүлээрнь урьһаламжа абахадатнай болохо.

Мүнөө японецууд тухай хөөрэлдэе. Тэдээндэ шажан мүргэлынь ехэ удха шанартай юм. Тэндэ синтоизм, буддизм нэгэ доро сахигдадаг. Теэд тэдэ Христос шажандашье орожо болохо. Минии һамган намтай гэрлэхэһээ урда тээ баһа үнэн алдарта шажанда орожо, хэрээһэ зүүһэн юм. Тиихэдээ нэгэн доро хоер ондоо шажанда шүтэхэдэ тэдэнэртэ хамаагүй болоно. Синтоизм гээшэ элинсэгүүдэйнь абажа ябаһан мүргэл юм. Японецууд түрэлхидэйнгөө хэр үгһөө хойшо абажа ябаһан мүргэлые тон ехээр сахидаг. Мүнөө та бидэ хоерой суг хамта һуужа байһанда адли японецтой һуубал, тэрэ гэр бүлын арбан зургаадахи үеынь түлөөлэгшэ гээшэб гэжэ хэлэхэл даа. Тиигээд тэрэ дууһыень гүйсэдөөр тооложо үгэхэ.

Тиигээд тэрэ гэр бүлынгөө угай нэрэ солые үндэр дээдэ хэмжээндэ, һайн һайханаар үргэжэ ябахын тула мүнөө эрхим һайнаар ажаллаха, ажаһууха еһотойб гэжэ бүхы хүсэ шадалаараа оролдодог. Гадна абажа ябаһан юумэеэ гүйсэд дууһан удаадахи уг залгамжалагшадтаа дамжуулха еһотойб гэжэ тоолодог. Эндэл, энэл ушарта энэ арадай хүсэнэйнь удха бии гэжэ һанадагби.

Корр.: Алексей Михайлович, хөөрэлдөөгөө түгэсхэхэ дээрээ та өөрынгөө саашанхи ажабайдал тухай юун гэжэ бодомжолһон тухайгаа хэлыт.

Ермаков: Шэнэ еһоор бодомжолжо захалһан Россин түлөө би баярланаб. Танай обществодохи үүдэн нээлтэтэй. Би нишэ ходо ерэдэг болохоб. Россида минии угаймни үндэһэн бии ха юм. Би ерээдүй шэнэ ажабайдалда бэеэ бэлдэхэ тухай бодомжолноб.

Шэнэ ажабайдал тухай бодожо захалһан намда адли хүнүүд олон гэжэ һананаб. Нэгэ һонин бодол намда түрэнхэй. Ямар нэгэ хуушан, урданай һүмын хажууда нэгэ һайхан газар олоод, тэндээ өөрынгөө зөөреэр гоё тосхон барюулха хүсэл бии. Тиимэ нэгэ газар Рязанин хажууда хараав. Ока голой дэргэдэхи үндэр хада дээрэһээ оршон тойрон 15 километрэй зайда харагдажа байдаг. Тэндэ Россин гоё һайхан һүмэнүүдэй нэгэн Иоан Богословой һүмэ байдаг юм. Калифорнидо өөһэдынгөө гэрнүүдые худалдаад, нишэ нүүжэ ерээд, өөһэдтөө гэрнүүдые барюулаад, һайн һайханаар һууха һэмди.

ХЭРБЭЭ таанадай 14 мянган түхэриг шүүхэт гэжэ үбгэ һамган Бадмаевтанда хэлээ һаань, тэдэ үнэншэхэгүй һэн. Бодото дээрээ тэдэ эды шэнээн мүнгэ шүүгээгүй, харин Бодонгуудай совхоз гэр барихын тула тэдэнэртэ энэ мүнгэ бэлэглээ. Мүнөө зүбөөр тооложо гаргаха болоо һаа, тэдэ энээнэйнгээ 3 мянган түхэригыень бусааха, харин 11 мянган түхэриг бусаалтагүйгөөр энэ бүлэдэ үгтэбэ.

Дамба болон Цыжидма Бадмаевтан энэ мүнгөөр өөһэдтөө болон найман үхибүүдтээ 120 дүрбэлжэн метр талмайтай гэр баряа.

Гушаад онуудай хэмжүүрээр хэмжэхэ болоо һаа, энэ залуу бүлые баяжаат гээд сүлэхэ байгаа оһотой. Тэдэмнай 10 хонитой, 7 бурүүтай, 2 тугалтай, 5 гахайтай, өөрын огородтой юм. Тиихэдээ тэдэмнай баян дэлгэр ажаһууна бэшэ гү? Совхоз мяха гүрэнэй сэнгээр худалдадаг, тэжээлэй талаар туһалдаг, Бадмаевтанай хүүгэд саадта түлөөһэгүйгөөр ябадаг. Тэдэнэрһээ малынь амиды шэгнүүрэй түлөө 1 түхэриг 70 мүнгөөр худалдажа абадаг. Тиигээд шангай жасаһаа 300 түхэриг нэмэжэ түлэдэг. Энээн дээрэһээ харахада, нэгэ хашараг тушаахада 1100 түхэригтэ болоно. Бодоод үзэхэдэ, яһала һайн бэшэ гү?

Совхозой урмашуулгын материальна жаса ехэл һайн байна. Совхоз өөһэдынгөө хүнүүдтэ мүнгэ үгэхэеэ гамнадаггүй. Жэл бүхэндэ эхэ-геройнуудта 300 түхэриг, олон хүүгэдтэй бүлэнүүдтэ — 200, дайнай болон ажалай инвалидуудта — 130, ветерануудта 100 түхэриг үгэдэг (иимэрхүү 180-яад хүн бии, олонхинь үнинэй совхозой газар дээрэ ажаһуухаяа болинхой). Совхоз өөрынгөө мүнгэнһөө почтальондо, клубна хүдэлмэрилэгшэдэ түлэдэг, хүүгэдэй саадта үлүү тушаал барижа байдаг. Нарайлалгын амаралтада гараһан эхэнэрнүүдтэ гурба наһа хүрэтэр үхибүүгээ харууһалха арга боломжо эхэнэрнүүдтэ олгоно. Жэл хахадтайһаа 3 наһа хүрэтэрнь һара бүхэндэ 70 түхэриг түлэдэг.

Совхоз 1985 ондо гурбан миллион үритэй байгаа юм. Энэ табан жэлэй туршада тэрэ үри шэриһээ гүйсэдөөр һалаа. Үйлэдбэрилгэ 200 процентээр ургаа, продукци худалдалгын олзо дүрбэ дахинаар ургаа, гүрэндэ мяха худалдалга хоер-гурба дахин дээшэлүүлээ. Хэрбээ энээнһээ урдахи табан жэлэй туршада дунда зэргээр 3990 центнер мяхан жэл бүхэндэ үйлэдбэрилэгдэһэн байһан һаа, 1989 ондо 9177 центнер үйлэдбэрилэгдөө. Ямар баримтануудһаа үндэһэлэн иимэ үндэр хараа түсэбүүд табигдаһан байгааб?

Түрүүшээр совхоз тухай тобшохоноор тайлбарилжа үгэхэмни: Бодонгуудай совхоз эбэртэ бодо малые түлжүүлжэ, шахан таргалуулдаг. Шанага, Хонхоло, Амгаланта гэһэн гурбан тосхонуудта ажаһуудаг 280 хүдэлмэришэдтэй. Һаяшаг болотор шахуу совхоз жэлдээ 400 мянгаад түхэригэй үридэ ородог байгаа. Бодонгуудай совхозой хүтэлбэрилэгшэд (тэрэ үедэ шэнээр томилогдоһон) экономическа түлюүр түйган, үри шэритэй байдалһаа гараха тухай арга замуудые бэдэржэ эхилбэ.

Хүдөөгэйхидтэ ажалайнь түлөө түлэхэ гээшэ аша туһагүй байшоо. Энэмнай таряашанда, гүрэндэшье туһагүй.

«Парти болон правительствын элдэб тогтоолнуудые гаргахаһаань жэл урда бидэ арендэдэ ороходо гэжэ шиидхэһэн байгаабди»,— гэжэ тэрэ үе тухай совхозой директор Мүнхэ Ешеевич Очиржапов хэлэхэ.

Тиихэдэл экономистнууд болон бухгалтернууд олон юумэн тушаа бодожо үзэһэн, тооложо гаргаһан байха. Тэдэ үдэр һүни илгаагүй үсэд нэтэрүүгээр һуужа гараа. Үдэшэндөө орой болотор конторо соо гал яларжал байха. Тиихэдэл һаяын жэлнүүдтэ хүнүүдэй баян дэлгэрээр ажаһуухын, ажабайдалаа тодорхойлхын тула экономическа политика бүрилдүүлэгдэжэ эхилээ бэлэй. Сэнгүүдэй иимэ гурбан зүйл тодорхойлбо: расчетно-договорно гэхэ гү, али колхоз тушааһан продукциин (нооһон, мяхан) түлөө арендаторнуудта мүнгэ түлэдэг болобо, түсэблэлгын-учетно гэхэ гү, али арендаторнууд товаро - материальна үнэтэй сэнтэй зүйлнүүдые (резинэ сабхи, модо, электролампа болон бусад эд хэрэгсэлнүүд) совхозһоо худалдажа абаха; гурбадахимнай гүрэнэй худалдан абалгын сэн болоно.

— Хэрбээ эдэ сэнгүүдэй тон зүбөөр тодорхойлогдоһон байгаа һаань, арендаторнууд болоҕты гэжэ хүнүүдэй дунда идхалгын хүдэлмэри ябуулһанай хэрэггүй болохо,— гэжэ мэргэжэлтэд бодоо һэн.

Совхоз абаһаар арендэдэ орожо, бүхы һалбаринууд — мал ажал, хонин ажахы, таряан ажахы, автопарк, машинно-тракторна мастерскойнууд бултадаа арендэдэ ороо. «Арендэ хоорондоо үлхөөтэй байха зэргэтэй,— гэжэ түсэблэлгын-учетно таһагай начальник Жамьян Ирдынеев тоолоно.— Хоер-гурбан коллективые арендэдэ оруулаад, бусадыень оруулаагүй байгаа һаа, энэмнай арендэ бэшэ болохо».

Совхозой иимэ үсэд хүсэл оролдолгын ашаар арендэдэ ороогүй нэгэшье коллектив үлөөгүй. Мүнөө Бодонгуудай совхоздо 22 арендын коллектив ажаллана.

МҮНГЭ ЕХЭЭР ОЛОГШОД

Дүрбэн хүнһөө бүридэһэн Даши Дармаевай бригада гүрэндэ жэлэй туршада 90300 түхэригэй продукци худалдаа. Хүдэлһэн мүнгэнһөө 15 процентыень авансаар абажа, жэлэй туршада тэрэ ажаһуудаг. Энэ мүнгөөрөө бригада тэжээл худалдажа абадаг, мүн ажахыда эрхилхэдэ шухала хэрэгтэй плащ, лаампа, аса, эм дом, түлишэ гэхэ мэтэһээ гадна, гэр арендээр абаһанай, техникэ заһабарилһанай түлөө мүнгэ түлэдэг. Эдэ гаргашын тоодо ороно. Жэлэй эсэстэ 90300 түхэригһөө гаргашалһан мүнгөө хорооходонь, сэбэр олзонь үлэдэг. Энэмнай олзо болоно. Тиихэдээ Дармаевай бригадын гэшүүд олзо нилээд ехые оруулна. Тиинһээ тиитэрээ мүнгэнэйнгөө зарим хубиие хожомоо хэрэгтэй болохо гээд совхозой кассада үлөөхэ аргатай.

Жэлэй туршада Дармаевта совхозой бүхы складай болон үйлэдбэриин гэрнүүд үүдэеэ сэлинхэй хүндэмүүшээр угтажа байдаг гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Гансал мүнгөө түлөөд, дуратай юумэеэ худалдажа абахадашни болохо. Совхоз транспорт, заһабарилга хэхын, ГСМ-гэй склад барихын тула мэдүүлгэ үгэхэдэшни хангажа шадаха, гансал өөрынгөө хармаанһаа мүнгэ түлэхэ хэрэгтэй. Иимэ гуримда ороод байхадаа урагшагүйдэжэ магадгүйт. Зарим арендаторнуудай ажал хэрэгүүд һайн гэжэ хэлэхын аргагүй. Жэшээлхэдэ, Алдар Дондубоной гаргашань олзоһоо 1955 түхэригөөр үлүү гарана. Эндэ һүбэлгэн ухаатай, ажалша бүхэриг байбал, нилээд олон юумэ дулдыдаха гэжэ энэ үшөө дахин гэршэлэн харуулна.

Юу хэбэл мүнгэ ехээр олохоб, алмахаб гэжэ арендаторнууд бэдэржэл байдаг. Хонишон Цыбик Дондубонович Дашинимаев арендэ нэбтэрүүлхэдээ, хэрэгһээ гараһан трактор худалдажа абаад, өөрөө тэрээгээрээ хонхосог болдогтой газарнуудһаа 470 центнер үбһэ сабшаа. Тиихэдээ мүнөө тэрэ совхозһоо центнерэй түлөө 5 түхэриг 50 мүнгөөр үбһэ худалдажа абахагүй. Үбһэниинь нилээд үнэгүй боложо үгэхэ...

Хүнэй иимэ түхэл шэнжэнүүдые хүдөөгэй таряашанай зүрхэ сэдьхэлһээ хэдэн арбаад жэлээр үндэһөөрнь абажа хаяа. Гушаад онуудай баяшуулые сүлэлгын үедэ ажалша бүхэриг, үнэн сэхээр хүдэлдэг хүнүүдэй урма зориг хухалжа, саашадаа ажал хэхэ дурагүй болгоһон гуримнай мүнөөшье хүрэтэрөө үргэлжэлһөөр.

— Газарые хүндэ даалгажа үгөөд, өөрын эд зөөри болгохо гээшэ мүнөө шухала удха шанартай,— гэжэ Буряадай АССР-эй арадай депутат, совхозой директор тоолоно.— НЭП-эй жэлнүүдтэ юун болооб гэжэ бидэ мэдэнэбди. Таряашадта газар үгэхэдэнь, арга боломжо олгоходонь, араднай эршэмтэй һайнаар хүдэлжэ, һандарһан ороноо һэргээ-
рилдэг болоо һэн.
жэ, эдеэ хоол элбэгээр үйлэдбэ-

Газар, үмсын эд зөөри, арендэ тухай хуулинуудай манай орон дотор гүнсэдөөр хүдэлжэ эхилхэ үе саг тухай директор хүсэнэ. «Нюдөөшье сабшангүйгөөр бидэ фермернүүдые хүдэлгэхэб, арендэ, бүлын коллективүүдые нэбтэрүүлхэб. Хэрбээ үмсэдөө газар даажа абаха эрэ хүнэй олдоо һаань, тэрэниие эгээ түрүүлэн дэмжэхэб. Үнэн зүрхэнһөө харюусалгатайгаар хүдэлдэг ажалша бүхэриг хүнүүд мүнөө гүрэнэй политика тодорхойлдог боложо байна».

ӨӨРЫН МҮНГЭ ГАРГАНА

Бодонгуудай совхоз өөрын мүнгэ хэблэн гаргадаг. Тиимэ даа, ажахы дотороо 10 мүнгэнһөө эхилээд, 5000 түхэриг хүрэтэр мүнгэ нэбтэрүүлэнхэй. Мүнгэ биледэй, сериин номертойгоор типографска аргаар хэблэн гаргадаг. Эдэ мүнгэнүүд совхозой дэбисхэр дээрэ хэрэглэгдэдэг. Жэлэй туршада ажахы доторой бүхы тоосоонууд энэ мүнгөөр хэгдэдэг байха юм.

— Таанадта өөһэдын мүнгэн юундээ хэрэгтэйб?— гэжэ би асуугаб.

— Бодонгуудай совхозһоо ондоо тээшээ ошохогүй гэжэ батаар этигэхын тула мүнгэн хэрэгтэй. Нэгэдэхеэр, жэлэй эхиндэ ажахы эрхилхын тула бүхы арендын коллективүүдтэ ссуда үгэдэгбди.

Хоердохеор, мүнгэ абаһан хүнүүдтэй элдэбын ушарнууд дайралдажа магад. Тэдэ арилжа, наһа баражашье болохо.

Манай хэблэжэ гаргаһан ямаршье мүнгэн жэлэй эсэстэ арендаторта олзыень түлэхэ болоходо бодото мүнгөөр түлэгдэдэг. Таряашанай психологи хараада абалсаха хэрэгтэй гэжэ хэлэхэ хүсэлтэйб. Арендын эхиндэ чековэ дэбтэрнүүдые хэрэглэдэг байгаабди. Тиихэдээ арендатор өөртөө хэрэгтэй мүнгые айнгүйгөөр бэшэжэ абана гэжэ обеороо һэмби. Энээн дээрэһээ харахада, арендатор мүнгэндэ гамтайгаар хандадаг болоно.

Жэлэй дүүрэхэдэ гансал арендын коллективүүдтэ олзо ородог бэшэ, харин совхоз баһал олзо оруулдаг. Бодонгуудай совхоз эдэ жэлнүүдэй туршада 3 миллион түхэригэй үри шэриеэ түлэхэһөө гадна, Хонхолодо фельдшерскэ пункт, Шанагада промтоварна магазин баряа, комбайн худалдажа абаа, һургуули, хүүгэдэй саад барижа эхилээ. Шэнэ гэртэ орогшодто хэдэн мянган түхэригэй ссуда үгэхэ зуураа, хэдэн үйлсэ үмсын гэрнүүдые баряа.

Совхоз өөрынгөө расчетно счедһөө 500 мянган түхэриг эрьесэдэ табяа. Хүршэнэртөө — хангагшадта, бусад эмхинүүдтэ энэ мүнгэ хэрэглэхын тула үгэһэнэйнгөө түлөө 4 процентнэ займ абаха.

— Хүрээ, асатайгаар ажал хэжэ, бидэ холо харайхагүйбди,— гэжэ түсэблэлгын-экономическа таһагай начальник тоолоно.— Баруунай оронуудай түрүү технологиһоо гээгдэһэмнай мүнөө бүри элиржэ эхилэнхэй.

Тиихэдээ мяха үйлэдбэрилхын хажуугаар тэрээндэ таарууу үйлэдбэри хүгжөөхэ хэрэгтэй. Жэшээлхэдэ, малай пооторхоор үнэгэнүүдые тэжээдэг ангай фермэ байгуулха шухала. Тушааха малаа амидыгаар машина дээрэ тээгээд, город абаашахагүйн тула үүсэлдэг цех хэрэгтэй болохо. Бэлэн болоһон, багсалагдаһан мяхые рефрижиратораар городойхидто абаашаха.

Эдэмнай гансал холын хараатай түсэбүүд бэшэ. Ангай фермэ, мал үүсэлхэ цех баригдажа эхилэнхэй. Оедолой «Туяана» нэгэдэлэй филиал — оедолой цех нээгдэжэ, хүдөөгэй эхэнэрнүүд мүнөө дээрээ оежо һурана.

— Хари гүрэнэй технологидо һураха хэрэгтэй, мэргэжэлтэдые бэлдэхэ, хэлэнүүдые шудалха шухала,— гэжэ совхозой директор хэлэбэ.— Коммерческэ директорые Бодонгуудай совхоздо уряа һаа, һайн лэ байгаа.

Сэхыень хэлэхэдэ, мүнөө манай таряашанай ухаан бодолдо хубилалтанууд боложо эхилэнхэй гэжэ би мэдэрхэ байнаб. Одоол арад зомнай нойрһоо һэрижэ эхилбэ гээшэ ха...

Елена СЛУГИНОВА.

ТЭДЭ ӨӨҺЭДӨӨ МҮНГЭ ГАРГАДАГ, МҮНГЭНИИНЬ ГАНСАЛ ӨӨРЫНЬ ДЭБИСХЭР ДЭЭРЭ ХЭРЭГЛЭГДЭДЭГ. МҮНӨӨ ТЭДЭ БАНКДА БАЙҺАН СЧЕДТОО МИЛЛИОН ТҮХЭРИГЭЙ БОЛОНХОЙ. ЗҮГӨӨР ТЭДЭНЭЙ ӨӨРЫН ХАРАА БОДОЛНУУДТАЙ, АЖАХЫЕ ЭРХИЛЭЛГЫН ӨӨРЫН ОНОЛ АРГАНУУДТАЙ, БОДОЛНУУДТАЙ БАЙҺАНИИНЬ ГОЛ ШУХАЛА. ТЭДЭМНАЙ ХЭД БЭ ГЭБЭЛ, БЭШҮҮРЭЙ РАЙОНОЙ БОДОНГУУДАЙ СОВХОЗОЙ АРЕНДАТОРНУУД БОЛОНО.

БИДЭ ГОРОД БАРИНАБДИ...

«БУРЯАДАЙ КОМСОМОЛЕЦ» ГЭҺЭН ТҮРҮҮШЫН РЕСПУБЛИКАНСКА ОТРЯДАЙ 10 ЖЭЛЭЙ ОЙ

АРБАН жэлэй урда тээ бидэ Улаан-Үдэ хотын Советүүдэй талмай дээрэ сугларжа, агуу-ехэ барилгын — Байгал—Амарай түмэр замай барилга дээрэ комсомолые, Буряадай залуушуулые нэрэдэнь хүрэмөөр түлөөлхэбди гэжэ хахасалгын үгэнүүдээр найдуулаа һэмди.

Отрядай гэшүүд хэлэһэн үгэдөө хүрөө: Таксимо поселок баригдаа, сэбдэг мүльһэн хүрьһэтэй Муягай голдо манай отрядай гэшүүдэй хэһэн ажал, бодхооһон барилганууд нилээд олон байха. Отрядай гэшүүдэй хүсөөр «саг зуурын» поселок, социально-соелой, ажаһуудалай гол объектнүүд баригдаа, олон модо зайда харгы гаргагдаа.

Ой тайга соо шэнэ гэрнүүд баригдаа. Отрядай олохон гэшүүд модон, (саг зуураар баригдаһан урсахан гэрнүүдээ) хабсаргагдамал-щитовой гэрнүүдээ һэлгэжэ, тэндэ бодхоогдоһон хоёр дабхар зохидхон коттеджнүүдтэ ороо. Тэдэнэй бодхоогдоһон газарнуудта һаяхан болотор һархяагууд ургадаг, алирһа суглуулдаг байгаабди.

1990 оной августын 15-да «Буряадай комсомолец» гэһэн отрядай байгуулагдаһаар 10 жэлэй ой гүйсөө юм.

Отрядай гэшүүд түбэг бэрхэшээлнүүдые бултадаа дабажа гараа гэжэ хэлэхын аргагүй. Зарим гэшүүд ябашоо юм, бидэ тэдэниие гэмнэдэггүйбди. Үлэһэн гэшүүд тэдээн тухай дурдан һанадаггүй.

Үетэн бүхэндэ өөрын бариһан харгы, город байха зэргэтэй. Хэдэн жэлэй үнгэрһэн хойно өөрынгөө хүсөөр баригдаһан город соогуураа ябаха, нүхэдтөө, хүүгэдтээ, ашанартаа харуулхэ, тэдэнэртэй хамта түмэр замаар ябаха, городые, түмэр зам бариха үедөө хэды олон түбэг бэрхэшээлнүүдтэй ушарһан тухай тэдэнэртэ хөөрэжэ үгэхэ шухала. БАМ-аар пассажирска поезднуудай ябахые хараха хүсэл эрмэлзэлтэй байһан аад, гэнтын аюулһаа уламжалан, наһа бараһан хүнүүд тухай хөөрэжэ үгэхэ хэрэгтэй. Тэдэниие дурдан һанаял: эдэмнай Леонид Хороших, Вячеслав Жигжитов, Григорий Эринцеев, Михаил Бурнашев, Надежда Клепина, Виктор Войналович болоно. Эдэмнай һанаһандаа хүрэтэр барилга бодхоожо үрдеэгүй... Зүгөөр энэ список хэзээдэшье бү үргэлжэлүүлэгдэһэй гэжэ бидэ хэды ехээр хүсэнэбибди. Харин мүнөө тэдэнэй хүсэл бодолдо этигэдэг, тэдэнэй хэрэгые үргэлжэлүүлдэг хүнүүд үлэнхэй.

Манай үетэндэ балайшье хэрэгтэй бэшэшье һаа, ерээдүйн үетэндэ шухала хэрэгтэй болохо түмэр зам (түүхэ бодожо үзэнэ бэээ) барижа, агууехэ хэрэг бэелүүлжэ үргэлжэлүүлһээртэ гэжэ тэдэнэртэ этигүүлхэ гэжэ оролдоһоной хэрэггүй гэжэ отрядай гэшүүд найдана.

«БАМ-гүй байгаа һаа, зуун жэлэй эсэстэ нилээд ехээр мэгдэхэ байгаабди. Транссиб иимэ ехэ ашаа тэсэхэгүй һэн»,— гэжэ һаяхан нэгэ эрдэмтэ ба политик хэлээ һэн. Түмэр зам бариһан, мүнөө зам шадарай баялигуудые ашаглажа эхилһэн хүнүүд энээндэ хэзээдэшье һэжэглэдэггүй.

...10 жэлэй урда тээ, бидэ, «Буряадай комсомолец» отрядай гэшүүд, Таксимо тээшэ зорижо гараа бэлэйбди...

«Алтан хада» найдуулха зуураа, баярай оршон байдалда, гое захилнуудые хэлэжэ, маанадые үдэшоо һэн. Үнэхөөрөөшье, ВЛКСМ-эй обком түб тээшэ отрядай ажал хэрэгүүдэй түлөө тоосохо болоходоо, маанадта яһала анхаралаа хандуулдаг бэлэй. Теэдшье тэрэ үедэ энэмнай ехэл моодно байгаа бшуу... Зүгөөр саг хубилжал байдаг ха юм... Мүнөөнэй моодые хүндэлхэ зуураа, БАМ-ые, бамайхидые элдэбээр хараана, зэмэлнэ, ВЛКСМ-эй рескомөөрынгөө эльгээгдэмэлнүүдые 10 жэлэйнь ойн баяртай дашарамдуулан, абяа шэмээгүйхэнөөр, амандаа үһа балгаад, амаршалха гэжэ шиидхээ ха.

Хахад жэлэй урда тээ бүхы ажал хэрэг яһала гэмгүйгөөр эхилһэн янзатай байгаа юм. 10 жэлэй ойн баярай дүтэлжэ байһан тухай мэдэхэдээ (?), ВЛКСМ-эй республиканска комитедэй хүдэлмэрилэгшэд һайндэртэ бэлэдхэлэй түлөө зоригжолтойгоор хам оробо. А. Волков, Б. Цыдыпов хэдэн дахин командировкодо ерээ, отрядай гэшүүдтэй уулзаа, эрхимүүдэй нэрэнүүдые бэшэжэ абаа, мүнгөөр туһалхабди гэжэ найдуулаа бэлэй. Июнь һарада шагналай хуудаһанууд болон һайндэр үнгэргэхэ сметэ рескомдо эльгээгдэһэн юм.

Гэхэ зуура, энэмнай гансал саарһан дээрэ үлэшоол... Намда, отрядай командирта, һайндэрэй үедэ отрядайнгаа гэшүүдэй урдаһаа сэхэ харахань эшхэбтэр, ехэл аягүй байгаа. Реском мүнгэнэй талаар хүшэр байдалда ороо гэжэ ойлгуулхада болохо юм бэээ (бидэ тэдэнэй туһаламжагүйгөөр һайндэрөө үнгэргөөбди — 670-дахи СМП, ВЛКСМ-эй Муйска райком туһалаа), харин шагналнууд бэлэн бэшэ байгаа, рескомһоо һайндэртэ хабаадалсахаяа хэншье ерээгүй, нэгэдэхи секретарь амаршалгын телеграмма эльгээхын тула хоёр түхэриг олоогүй гэһэн шалтагааниие юун гэжэ тайлбарилтайб?!

Рескомой хүдэлмэриин энэ мэтэ шалтагаанууднһаа комсомолдо, тусхайлбал, аппарадай хүдэлмэрилэгшэдтэ найдахаяа болино бшуу. Республикын комсомол 85 өөрынгөө нэгэн һаналтаниие (имагтал отрядта мүнөө эды гэшүүд тоологдоно) гээгээ гэжэ мүнөө найдамтайгаар хэлэхэ дүүрэн эрхэтэйб. Ингэжэ реском маанадые хэды ехээр гомодхоогооб!..

Зүгөөр отряд ажаһууһаар, ажаллаһаар зандаа. Заримашуул Улаан-Үдэ хотоео бусана (бэе лагшан муудантажа захалаа), гэшүүдэй олонхи үлэнхэй.

...Хэншьеб ябаха дээрээ ингэжэшье хэлэжэ магад: «Би БАМ дээрэ хүдэлжэ, мүнгэ ехээр олооб». Харин отрядай гэшүүд эдэ жэлнүүд тухайгаа ингэжэ хэлэхэ байха гэжэ би найданаб: «Бидэ город барлабди...».

М. БОЛДЫРЕВА,
«Буряадай комсомолец» отрядай командир.

Ургаса хуряалга

БАЙГША ОНОЙ ТАРЯА ХУРЯАЛГАДА СТУДЕНТНҮҮД БОЛОН ҺУРАГШАДАЙ ЭДЭБХИТЭЙГЭЭР ХАБААДАЛСАЛГАДА ТЭДЭНЭЙ ХЭХЭ АЖАЛДА ЗҮБӨӨР ТАБИГДАҺАН ТҮЛБЭРИ ГОРИТОЙХОН ҮҮРГЭ ДҮҮРГЭХЭ.

Ажахы бүхэндэ бии байһан ажалай түлбэриин дүримүүдэй еһоор студентнүүд болон һурагшадай хэһэн ажалай зэргээр түлэгдэхэ.

Таряа, хартаабха, түмэһэтэ ургамалнуудые хуряалгада, ороо һоной тоогууд дээрэхи ажалда хабаадалсаһан студентнүүдэй салин хүлһэн гол түлэб III разрядаар гү, али тарифна ставкын еһоор үдэр соо 3 түхэриг 88 мүнгэн гэжэ тоологдожо гаргагдаха. Тиихэдээ районно 1,2 коэффициент хараада абтажа, һарын дундуур салин хүлһэн 140 түхэриг тухай болохо.

Ажахы бүхэндэ саг болзор сооны, шанар һайнтайгаар ажал дүүргэһэнэйнь түлөө 20-һоо 40 процент хүрэтэр шагнал тогтоогдожо, энэ мүнгэн дээрэнь нэмэжэ түлэгдэхэ. Энэмнай 30-һаа 60 хүрэтэр түхэриг болоно. Тиихэдээ студент һарын туршада һайнаар хүдэлөөд байбал, 160-һаа 200 түхэриг хүрэтэр салин хүлһэ абаха.

— Ямар хүнгэлэлтэнүүд тогтоогдонхойб!

— Нэгэдэхеэр, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд ажалай зарим зүйлнүүдэй нормые 20 процент хүрэтэр доошолуулха эрхэтэй.

Хоердохеор, тарифна ставкые 1,5 дахин дэшэлүүлхэ гэхэ гү, али 3 түхэриг 88 мүнгэнэй орондо 5 түхэриг 82 мүнгэн хүрэтэр дээшэлүүлхэ арга боломжо хараалхыень совхозуудай захиргаанда болон колхозуудай правленидэ дурадхагдаба. Тиигээ һаань, сэхэ абтаха салин хүлһэн 140 түхэригһөө 210 түхэриг хүрэтэрөө ургаха болоно. Һайнаар хүдэлөө һаа, шангуудые хараада абалсан, студент һарын туршада 270-һаа 300 түхэриг хүрэтэр мүнгэ абаха.

Гурбадахяар, орон дотор ургаса хуряалгада тохеолдоһон түгшүүрилтэй байдалые хараада абалсан, правительствын шиидхэбэриин еһоор, 1990 оной хуряалгын хүдэлмэринүүдтэ хабаадалсаһан студентнүүд болон һурагшадта түлэгдэхэ салин хүлһэнһөө түрүүшынхеэ налог дарагдахагүй. Тиихэдээ студентын 210 салин хүлһэнһөө 32 түхэриг, 300 түхэригһөө 43 түхэриг 80 мүнгэн подоходно налог дарагдахагүй. Студентдэ энэнь нилээд туһатай байха гэжэ би һананаб. Энээнһээ гадна, ажахынуудай тоосоогоор студентнүүдэй эдеэ хоолой үнэ сэнгые хахадаарнь хүнгэрүүлхые Бурятскагропромсоюз дурадхана.

— Энээндэ найдахада болохо гү!

— Студентын салин хүлһэн ямаршье эрхэ байдалда 1 түхэриг 20 мүнгэнһөө доогуур байха еһогүй, харин зарим ажахынууд энээниие үргэхэ аргатай.

Хүдэлмэриин хороогдоһон үдэртэ хүдэлдэг 18 наһа хүрөөгүй студентнүүд болон һурагшадта ехэшүүлэй түлбэриин хэмжээгээр ажалайнь түлбэри түлэгдэхэ. 16-һаа 18 хүрэтэр наһатай залуу хүнүүдтэ хүдэлмэриин үдэр 1 часаар, 15-һаа 16 хүрэтэр наһатайшуулда хүдэлмэриин үдэр 3 часаар хороогдодог гээшэ.

— Студент таряа, хартаабха, овощ худалдажа абаха аргатай байха гү!

— Болохо даа, тус ажахыда бии байһан дүримүүдэй, хэмжээнүүдэй үндэһөөр бэелүүлэгдэхэ.

Студентнүүд болон һурагшадые хуряалгын хүдэлмэридэ хабаадалсахаарударидажа гараһан дээдэ болон тусхай дунда һуралсалай заведенинүүдэй багшанарта, үйлэдбэриин һуралсалай мастернуудта, бусад хүдэлмэрилэгшэдтэ ажал дээрэнь салин хүлһэниинь тэрэл хэмжээндэ үлэхэ, мүн командировкодо байһанайнь түлөө сүүдхэдээ 3 түхэриг 30 мүнгэн үдэр бүри түлэгдэхэ. Хэрбээ багшын студентнүүдтэй хамта 30 үдэр соо байгаа һаань, тэрээндэ 105 түхэриг түлэгдэхэ. Эдэ бүхы гаргашые совхоз, колхоз бэе дээрээ даажа абана. Энээнһээ гадна, студентнүүд болон һурагшадай бүлэгтэй хамта хүдэлжэ олоһон мүнгэеэ тэрэ абаха.

Колхозой гү, али совхозой хүтэлбэрилэгшэ бүхэнэй студентнүүдэй ба һурагшадай хуряалгын хүдэлмэридэ хабаадалсаһан ажалай түлбэриие өөрынгөө дураар табихагүйн тула эдэ асуудалнууд ажахын захиргаантай тодо хэлсээгээр баталагдаһан байха зэргэтэй.

Хэрбээ студентнүүд болон һурагшадай ургаса хуряалгада үнэхөөрөөшье гээлтэ хорoлтогүйгөөр, шанар һайнтайгаар хүдэлөөд байгаа һаань, нэгэшье хүтэлбэрилэгшэ мүнгэ гамнажа байхагүй, саг болзор сооны туһаламжа хүргэһэнэйнь түлөө студентнүүдтэ ехэл баяр баясхалан хүргэхэ байха.

З. БУДАЕВ,
ажалые эмхидхэлгын, салин хүлһэнэй, арендэ харилсаануудай, кооперациин таһагай начальник.

УНШАГШАДА ХАРЮУСАНА

БАЯРЛАХА ГҮ, АЛИ БАРХИРХА ГҮ?

«БЗ»-гэй июнини 23-най номерто Некрасовай үйлсөөр үлэһэн 10, 13, 15, 17 номернуудтай гэрнүүдтэ ажаһуудаг хүнүүдһээ эльгээгдэһэн бэшэг толилогдоһон байгаа.

Тэдэ бэшэг соогоо городой засагаархидай түлөөлэгшэдтэ тодорхой хоёр асуудал табина.

Түрүүшынхинь: Манай гэрнүүдые задалха гү!

Хоёрдохинь: Энэ гайхамшаг ушар хэзээ болохо гээшэб!

Өөрынгөө зэлжээндэ редакци горгүйсэдкомой түрүүлэгшэ А. Ф. Абрамовай гар табиһан харюу абаа. Зүгөөр Некрасовай үйлсэдэ ажаһуугшадай баярлахын аргагүй тодорхой харюу тэндэ үгтэнхэй.

10, 13, 15, 17-дохи номернуудтай гэрнүүдтэ ажаһуугшадай хамтын бэшэг хаража үзэхэ зуураа, горсоведэй гүйсэдком иигэжэ мэдээсэнэ: Горгүйсэдкомой 1987 оной декабриин 18-най 350-дахи, 1988 оной ноябриин 25-най 274-дэхи шиидхэбэриин еһоор, эдэ гэрнүүд гэр байрын-коммунальна ажахын нэгэдэлэй болон КПСС-эй обкомой объектнүүдые бариихаар таһалагдаһан участогай хилэдэ түдалдана. Энээнтэй дашарамдуулан, 1990—91 онуудта гэрнүүдые задалхаар хараалагдаһан байгаа.

Гэхэ зуура, һаяын жэлнүүдтэ барилга хэгдэхээр хараалагданагүй. Тиимэһээ горгүйсэдком урдань хараалагдаһан болзорнууд соогоо гэрнүүдые задалжа шадахагүй. Городто гүйсэд түхеэрэлгэтэй гэр байра ехээр дутагдана. Городто бүхы гэр байранууд предприятинууд болон эмхинүүдэй мүнгэ зөөреэр баригдадаг, горгүйсэдкомдо тэдэнэр мүнгэ эльгээдэггүй. Жэл бүхэндэ нютагай Советүүдэй линеэр багахан хэмжээнэй гүрэнэй мүнгэн һомологдодог. Теэдшье энэмнай саг үргэлжэ хороогдожо байдаг. 1990 ондо 382 мянган түхэриг һомологдоо, энэмнай оройдоол 20 квартира бариха арга олгоно.

Мүнөө үедэ таһалагдаһан энэ участок дээрэ барилга хэхэ асуудал хаража үзэгдэнэ, 1993 онһоо урид бэшэ тэндэхи гэрнүүд задалагдаха. Задалагдатараа эдэ гэрнүүдтэ заһабарилга хэгдэхэ.

Тиихэдээ Некрасовай үйлсөөр ажаһуудаг хүнүүд баярлаха болоно гү, али үгы гү гэжэ бидэ мэдэнэгүйбди.

УНШАГША БАЯР ХҮРГЭНЭ

БЭЕ БЭЕЭ ОЙЛГОХО

Хүндэтэ редакци!

Байгша оной июлиин 2-һоо 9 болотор эхэ, эсэгэнэрэйнгээ, хүгшэн аба, эжынэрэй, түрэлхидэйнгээ эндэ хүдөөлүүлһэн хүһэрэй яһа малтажа гаргаад, нютагтаа абаашажа хүдөөлүүлхэ талаар бүлэг танай республикада Литовско республикаһаа ерэһэн байна. Тэрэнэй бүридэлдэ 80 хүн ороһон. Эндэ ерэн сасуу бидэ танил, танил бэшэ хүнүүдтэй уулзаабди. Тэдэ манай ямар зорилготойгоор ерэһые ойлгоходоо, алибаа туһаламжа хүргэхэ гэжэ оролдоо юм. Танай газетэдэ толилогдоһон мэдээсэл энээндэ нилээд туһалһан байха.

Танай түрүү үзэлтэй газетын редакцида мэдээсэл толилһонойтнай түлөө үнэн зүрхэнһөө баяр хүргэнэбди. Мүн манда туһаламжа хүргэһэнэйнь түлөө Хандагатайн үйлэдбэриин нэгэдэлэй генеральна директортэ баяр хүргэхэ хүсэлтэйбди. Загарайн районой Шэнэ-Эл-хидэ ажаһуудаг П. болон Г. Давыдовтанда, Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг А. болон М. Плюснинтэнэй бүлэдэ туһаламжа хүргэһэнэйнь түлөө халуун баяр хүргэнэбди.

Нүхэр еһоной харилсаануудта һаад тойбо гэжэ байдаггүй, бидэ элдэб үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд, элдэб хэлэн дээрэ хөөрэлдэдэг, бэе бэеһээ холо ажаһуудаг байгаашье һаа, бэе бэеэ ойлгоходомнай юуншье һаалта хэнэгүй гэжэ бидэ батаар этигээбди.

Бүлэгэй табан гэшүүдэй зүгһөө
Р. РУЗГИС.

АМИ НАҺЫЕМНИ АБАРБА

Тарбагатайн районно больницын врачнар М. Б. Магдажинова, Г. А. Мохатова, медсестранууд Н. А. Калашникова, Т. П. Калинина, Л. И. Могилевская гэгшэдтэ миний зүгһөө баяр баясхалан хүргэхыетнай гуйнаб. Тэдэнэй аша туһаар би амиды мэндэ үлөө һэм. Майн 27-ной һүни ехэ хүндөөр үбшэлһэн намайе больницада асараа. Гэбэшье хэдыхэн минутын һүүлээр Маргарита Бадаевна Магдажинова хажуудамни зогсожо байгаа һэн. Тэрээнэй туһалаагүй һаань, юун болохо байгааб гэжэ һанаханьшье аймшагтай.

Хүнэй ами наһа абаржа, хүнүүдтэ элүүр энхые бусаадаг энэрхы сэдьхэлтэндэ туйлай ехэ баяр баясхалан хүргэнэб.

Наталья КУЗНЕЦОВА.
Шэтын районой
Октябрьский тосхон.

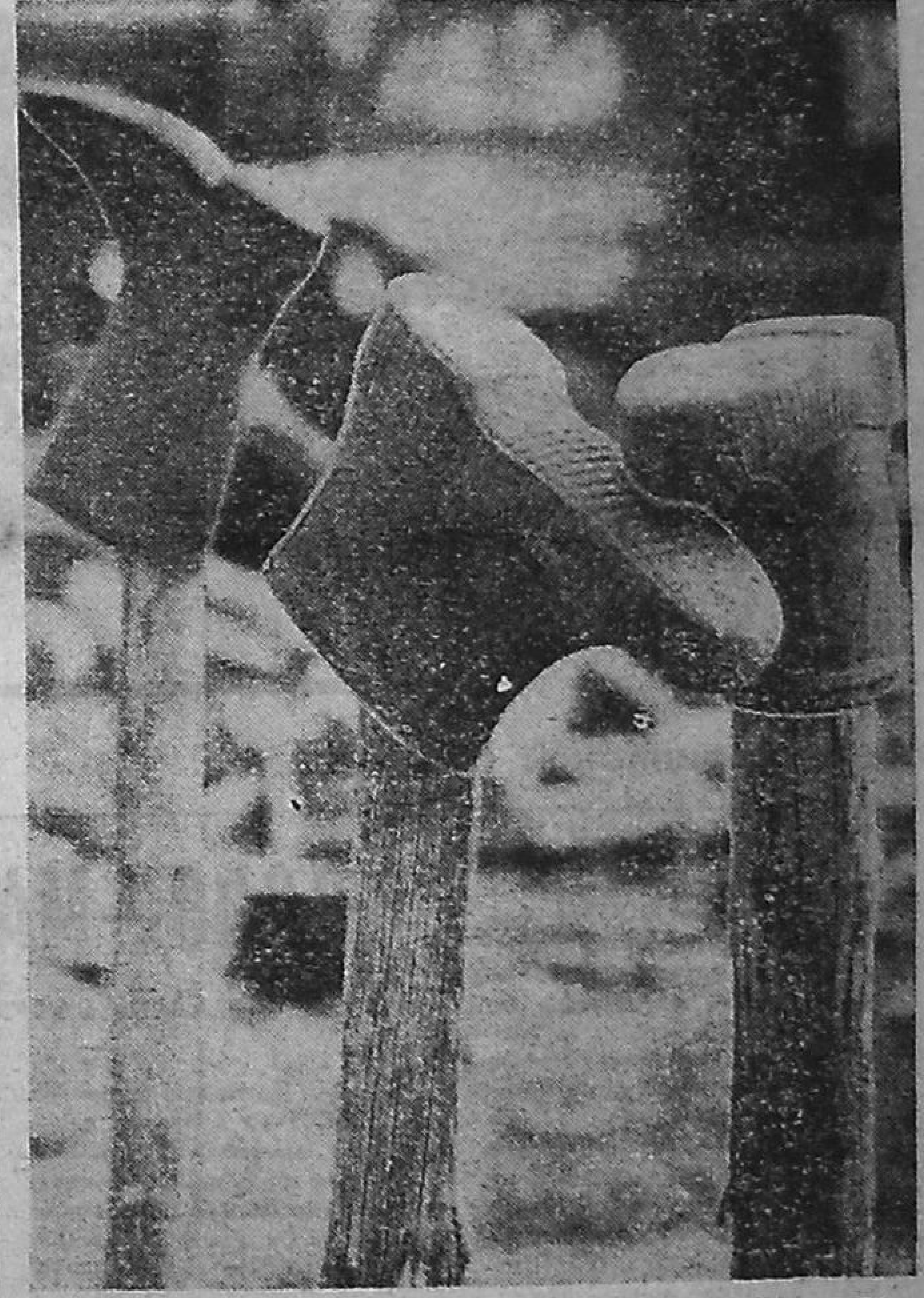
Министрнүүдэй зоргоороо аашалалга

Амар мэндэ, хүндэтэ редакци!

Бүхы газетэнүүдэй дундаһаа «Буряадай залуушуул» гэһэн газетые уншаха дуратай байдагби. Юундэб гэхэдэ, тэрэ эгээл зоригтой, эгээл дайшалхы газетэ болоно. Тэрэ хэнһээшье айдаггүй гээшэ ха гэжэ һанадагби. Энээнэйтнай түлөө би таанадые үнэн зүрхэнһөө халуунаар хүндэлдэгби. Танай газетын августын 18-най номерто толилогдоһон «Волгодо» хорхойтоо гү?» гэһэн статья тудашаа би өөрынгөө һанамжа хэлэхэ хүсэлтэйб. Тиимэ даа, худалдаа наймаанай министр Скрябиковшье, элүүрые хамгаалын министр Тармаевшье — эдэмнай бултадаа гансал өөрынгөө бариишa, аша туһа тухай бодомжолдог хүнүүд болоно гээшэ ха. Теэд тэдэмнай арад зон тухай огтошье бодоногүйл.

Элүүрые хамгаалгын министр нүхэр Тармаев өөрынгөө кабинет соо һуугаад, 32 автомашинануудые иишэ тиишэнь дуран соогоо худалдаа, харин аяар 3448 түхэригэй запас частьнуудые баһал худалдажархёо ха юм. Тиимэ даа, мүнөө үе сагта юуншье өөрын бариишагүйгөөр хэгдэхэеэ болинхой гэжэ В. В. Кучинский тон зүбөөр, сэхэ руунь мэдүүлээл. Иимэ худалдаа наймаа эмхидхээд, нүхэр Тармаев өөрөө хэды ехээр бариишаа, олзотооб гэжэ таанад юун гэжэ һанаха байнабта? Хэрбээ министр Тармаев үбшэнтэн тухай үнэнхэ зүрхэнһөө һанаагаа зободог байгаа һаа, элүүрые хамгаалгын министерствын транспорт олошоруулха, бэхижүүлхэ тухай саг үргэлжэ бодожо ябаха һэн. Бодото дээрээ юун болодог гэжэ һананабта? Юрэнхыдөө үбшэнтэнэй дуудалгаар юрын врачнууд саг болзор соогоо ерэжэ үрдидэггүй, хэдэн часаар гээгдэдэг байха юм. Теэд тэдэ тиигэншьегүй яахаб даа. Элдэб участогуудаар ябагаар ябаха гээшэмнай тэдэнэртэ бэлэн хэрэг бэшэл. Хэрбээ тэдэ машинаар ябаа һаа, хэды олон үбшэнтэниие түргэнөөр хангаха һэм. Түрлааг түрлаагайнгаа нюдэ тоншодоггүй гэжэ зүб хэлсэдэг байгаа ха. Тиимэһээ ноеднай ноедоол дэмжэнэ гэжэ һанахаар. Хэр магад эгээлэй юрын механигай гү, али жолоошоной иимэ ябадал гаргаа һаань, тэрээндэ хатуугаар хандажа, сүүдтэ үгөөд, тэрэнэй шиидхэбэриин еһоор түрмэдэ хаахал байгаа еһотой. Харин министрнүүднай дура зоргоороо аашалхадамнай хамаагүй, хонжоо наймаа хэхэдэмнай болохо гэжэ һанажа ябадаг байба гээшэ ха. Дээдын зургаануудай ноедой элдэб аяг ааша гаргаха ябадалнууд хэзээ усадхагдаха, тэдэ зэмэеэ мэдэржэ, харюусалгада хүртүүлэгдэдэг болохо гээшэб? Мүнөө хубилган шэнэдхэлгын түлэг дундаа ябуулагдажа байхада, иимэрхүү ябадал гаргажа, элүүрые хамгаалгын министерствын машинануудые дуран соогоо ондоо тээшэнь худалдаха гээшэ бүтэхэгүй ябадал болоно гэжэ һанаха байнаб. Энээндэ эсэс табихаар болоол!

Бальжин **ДОРЖИЕВ**,
хүдэлмэришэн.

БОРООГОЙ ҺҮҮЛЭЭР.

Д. [illegible] фото.

УНШАГША ТУҺАЛАМЖА ХҮЛЕЭНЭ

Түрэлхидни ойлгоногүй

Амар мэндэ, «Молодежко»!

Туһалжа шадаха, үгышье һаашни шамда бэшэхэ гэжэ шиидэбэб. Гэртэхимни намайе оройдоо ойлгодоггүй, харин би аяар 18-тай боложо ха юмбиб.

Ямар нэгэ хүбүүнтэй ябахыемни хараа һаа, эсэгэмни ехээр сухалаа хүрэхэ... Сугтаа нэгэ класста һурадаг хүбүүнтэйшье ябахын аргагүй. Теэд хүнэй хойноһоо дахаха, ябаха гээшэ муухай ха юм. Тэдэ дуратай хадаа иигэжэ һанаагаа зобоо юм ааб даа. Теэд мүнөө хүрэтэрни иигэжэ байхань үлүү гэжэ һананаб. Би эндэ зэмэтэйшье бэшэб. Архи, тамхи татадаггүйб, сүлөөтэй сагаа дуран соогоо үнгэргэжэ ябадаггүйб. Бухэли үдэртөө гэртээ һуудагби. Хэрбээ гэнтэ бэшэгэй ерээ һаа, эгээн түрүүн тэрээниие абамни уншаха еһотой. Харин басаганай бэшэһэн бэшэг һаань, тэрэ намда үгэдэг. Хүбүүнэй бэшээ һаань, өөртөө үлөөдэг.

Хүбүүд тухай би мартаад, тэдээн руу харахашье эрхэгүй болоноб. Амаралтын үдэшэ, дискотекэнүүд тухай бодомжолһонойшье хэрэггүй. Хэн нэгэн намайе ойлгоод, намда бэшэг бэшэхэ бээз гэжэ найданаб. Бэшээ һаань, баяртайгаар угтан абахаб. Нэрэ, обогоошье табинагүйб, гэртэхимни мэдээ һаа... Энэ бэшэг толилхыетнай гуйнаб. Уридшалан баярые хүргэнэб. Туһаламжа хүлеэнэб.

ОКСАНА.
(Нэрэнь хубилгагданхай).

Энэмнай «Молодежкын» эгээл олондо һайшаагдадаг гаршагуудай нэгэн болоно ха. Август һарада бидэ нилээд олон бэшэг абаабди. Тэдэ бусад таһагуудай абадаг бэшэгүүдые хааха аргатай байгаа. Олон бэшэг абахада манда зохид шэнги байгаашье һаа, ажал хүдэлмэриимнай хараа байса орео болгоно. Энэ үедэ бэшэгүүдэй таһагай журналистнууд почтальонууд болошодог.

Манай хүндэтэ уншагшад, редакцида адресуудаа бү үлөөгыт гэжэ гуйха байнабди. Хэрбээ таанад бэшэг бэшэлсээд, нүхэрые олохо гэбэл, абаһаар өөрынгөө адрес толилогты.

Мүнөө шэнэ нүхэдтэй танилсахыетнай таанадта дурадханабди.

«Би Виталий гэжэ нэрэтэйб, 14 наһатайб. Сасуутан басагантаяа танилсаһайб гэжэ ехэтэ хүсэнэб.

Кинодо ошохо, футбол, бадминтон наадаха дуратайб. Үбэлдөө конькигаар халтирха, санаар һолжорхо дуратай байдагби. Һаянай гүйжэ эхилээб.

Миниин адрес: 670000, Улаан-Үдэ хото, Шмидтын үйлсэ, гэр 32, кв. 23».

«Би 14 наһатайб, танай газетын туһаламжаар нүхэрые олохо хүсэлтэйб.

Өөрынгөө шунал тухай хэдэн үгэ хэлэхэ хүсэлтэйб: фантастикада дуратайб, өөрөө бэшээд туршадагби, НЛО тухай мэдээсэл суглуулдагби. Эдэ объектнүүдые хэдэн дахин хараа хүм.

«Битлз», «Ласковый май» гэһэн ансамбльнуудай хүгжэмдэ дуратайб, «Фристайл» шагнадагби, детективүүдые һонирхон уншадагби.

Миниин адрес: 670044, Улаан-Үдэ, Ключевская үйлсэ, 104, кв. 45, Лискина Ленэдэ».

«Амар мэндэ, «Молодежко»!

Хани нүхэр олохо найдалтайгаар танда бэшэнэб. Өөр тухайгаа хэдэн үгэ: би 16 наһатайб, номуудые, илангаяа фантастическа номуудые уншаха дуратайб. Зураг зураха, эдеэ хоол бэлдэхэ дуратай байдагби. Мүнөөнэй хүгжэм намда һайшаагдадаг.

Миниин адрес: 671613, Хурамхаанай район, Доодо-Хурамхаан тосхон, Самбуева Любэдэ.

Бэшэгүүдые хүлеэнэб».

Редакцида тэрэнэй адрес үлэһэн байгаа, мүнөө Людын бэшэг толилхомнай:

«Амар мэндэ, «Молодежко»!

Намда туһалһанайшни түлөө шамда баяр баясхалан хүргэнэб. Намда бэшэгүүд ерэжэ эхилээ. Бэшэг бэшэһэн сасуутамни миниин еһотойл нүхэд болохо гэжэ найданаб».

Хүндэтэ уншагшад, редакцида адрес үлөөхэ гэһэн таанадай гуйлта хаража үзэгдэхэгүй гэжэ таанадта һануулнабди. Өөһэдынгөө адресуудые толилуулагты.

Гэр байраар хангалгын асуудал эрид хурсаар табигдана

Газаа, үйлсэдэ гаргагдашоо

СОЦИАЛИЗМЫН илаһан орондо гурбан үхибүүтэй эхэнэр хайшаа ошохо болонобі?

Октябрьска арадай сүүд энэ асуудалда иигэжэ харюусана: газаа, үйлсэдэ байха болоно.

Энээндэ этигэнэгүй гүт?

Августын 24-дэ Октябрьска РОВД-гэй хүдэлмэрилэгшэдэй бүлэг энэ операци амжалтатайгаар бэелүүлээ. Автор абаһаар иигэжэ хэлэхэ хүсэлтэй: милициин хүдэлмэрилэгшэд сүүдэй шиидхэбэри дүүргээ (энэмнай тэдэнэй уялгата албан болоно), тиимэһээ гурбан үхибүүтэй эхэнэрые үйлсэдэ намнажа гаргахадань тэдэниие зэмэлжэ болохогүй.

Тиин августын нарата үдэр Людмила Александровнада ба баалалтаар намнажа гаргахадань һаалта хэхээр һэдэһэн тэрэнэй дүүдэ хара үдэр болоо. Хүсэез, нелбоһо гоожуулдаг газ хэрэглэхэ зуураа, милиционернүүд илалта туйлаал.

Сүүдэй гүйсэдхэгшын ба милициин хүдэлмэрилэгшэдэй ерэхэһээ урда тээ бидэ Людмила Александровнатай удаан хөөрэлдөөбди. Энэ бусайдашаһан дүхэригһөө мултаржа гарахын тула сүхэрһэн эхэ хайшаа хандаагүй гэжэ һананабта? Райсоведэй гүйсэдкомһоо эхилээд, СССР-эй Президентын референт хүрэтэр хандахадань, буруушааһан гү, али тодо харюу үгэдэггүй байба.

СССР-эй эрхэтэнэй Конституцяар баталагдаһан гэр байра абаха эрхэ удаан саг соо бэелүүлэгдэнгүй саарһан дээрээ үлэдэг гээшэ ха. Мүнөө дүрбэтэйхэн болоһон Саша Лятифов элүүрые хамгаалгын туһаламжа хүргэһэнэй ашаар тангалайн ханяадатай боложо үрдинхэй. Тэрэ эхэ болоходоо, зол жаргалта бага балшар наһанайнгаа түлөө баяр хүргэхэ гэжэ найданагүйбди. Гэр байрын эрхэ байдал һайжаруулха шухала гэжэ үгтэһэн медицинскэ справка ямаршье туһаламжа хүргэхэ аргагүй. Энэ талаар гэр байрын эрхэ байдал һайжаруулхаһаа байтагай тэдэ үйлсэдэ намнагдашоод байна бэшэ гү?

Арадай сүүд тад ондоогоор шиидхээ. Тэрэнэй юундэ «арадай» гэжэ нэрлэгдэдэг байһые хэлэхэнь хүшэр, урдынхи мэтэ «гурбан» хүн шиидхэбэри гаргадаг ха юм.

Милициин хүдэлмэрилэгшэд гэр байраһаань ходо ходо намнаха баатай болодог гү гэжэ би тэдэнэрһээ һонирхон асуугааб. Тэдэ ходо ходо гэр байраһаань намнадаг юм байна. Жэлдээ гурба-дүрбэ дахин хүсэ хэрэглэн, гэрһээнь намнадаг. Энэмнай Улаан-Үдэ хотын Октябрьска райондо болоһон ушар.

Сергей БОЛОТОВ,
манай корр.

Жаргал ХАЛБАЗЫКОВАЙ фото.

Манда толилһоной һүүлээр

ТЭДЭ—МАРИОНЕТКЭНҮҮД БЭШЭЛ!

«ТУҺАЛАМЖА ХЭРЭГТЭЙ БАЙГАА ГҮ!» ГЭҺЭН Ю. А. АЛЕКСЕЕВЭЙ БЭШЭГ ТУШАА ҺАНАМЖА

1990 ОНОЙ августын 18-да «Буряадай залуушуул» газетэдэ толилогдоһон ВСТИ-гэй багша Ю. А. Алексеевэй тэмдэглэл уншаад, ехээр гайхааб. Иихэдээ энэмнай юридическэ талаар хуули еһо мэдэхэгүй ябадал гү, али манай республикын буряад арад болон ород хэлэтэй хүн зоной хоорондо яһа хаяжа, эбынь таһаруулгада уряа болоно гү? Буряадай АССР-эй зэбсэгтэ бүрилдэлнүүд хэзээ байгуулагдааб? Тэдэ юун гэжэ нэрэтэйб гээд мэдэхэ хүсэлтэйб: «Буряадай арадай арми», «Буряадай АССР-эй Зэбсэгтэ хүсэнүүд» гү, али энэмнай аторай һанамжа гү? Тэмдэглэл сооһоо абтаһан эдэ мүрнүүд тушаа һанаагаа зобомоор: «Нютагай Соведүүдэй хамааралсалгүйгөөр юундэ иимэ шиидхэбэри абтанаб?» Автор Ю. А Алексеев ямар нормативна актын үндэһөөр нютагай Соведүүдые, СССР-эй Президентын, СССР-эй Верховно Соведэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй түлөөлэлгэ, үүргэнүүдтэй болгооб? Энээнтэй танилсаха хүсэлтэйб.

СССР-эй МВД-гэй, имагтал СССР-эй МВД-гэй Дотоодын сэрэгүүдые оруулха тухай шиидхэбэри хэн абааб гэжэ хүндэтэ багша Ю. А. Алексеев мэдэхэ хүсэлтэйл. Дотоодын сэрэгүүд Тувын АССР-эй дэбисхэр дээрэ тэдэниие оруулһан тухай би мэдэхэгүй байналби. Тиихэдээ та энээниие мэдэхэ байгаа еһотойт гэжэ би этигэнэб: «Эдэмнай СССР-эй Президент СССР-эй Дотоодын хэрэгүүдэй Министр (1990 оной мартын 26-да гаргагдаһан «Ниитын гурим хамгаалха үедэ СССР-эй Дотоодын хэрэгүүдэй Министерствын дотоодын сэрэгүүдэй уялганууд ба эрхэнүүд тухай» СССР-эй Хуулиин 3-дахи статья, 2-дохи хубинь) болоно. Тииһээ тиитэрээ эдэ Хуулинуудтай танилсаха сүлөөгүй һаа СССР-эй Буряадай АССР-эй Конституцинуудай текстнүүдтэй танилсагты гэжэ танда зүбшэл үгэхэ байнаб. Хүлисэгты танай тэмдэглэл уншаад, иимэ тобшолол хэхэ баатай болооб.

Мүнөө үедэ ууган зонууд болон Тувада ажаһуудаг ород хэлэтэй хүнүүдэй хоорондо нациин хоорондохи харилсаанууд эрид хурсадаа гэжэ мэдээжэ. Тиихэдээ ууган арадай түлөөлэгшэдэй зүгһөө ород хэлэтэй хүн зон тушаа хуулида харша ябуулганууд хэгдэнэ, ниитын гурим олоороо эбдэнэ, хүшэр хүндэ байдал тохеолдожо, ород хэлэтэй хүн зон республикаһаа гаража ошохо баатай болоно. Иимэ эрхэ байдалда граждан хүн зондо эсэргүүсэн сэрэгүүдые хэрэглэжэ, Тувын хэрэгүүдтэ хамааралсана гэһэншүүгээр та бэшэнэт. СССР-эй дэбисхэр дээрэ ажаһуудаг СССР-эй эрхэтэдэй ажабайдалые, элүүр энхые, нэрэ хүндые, хуулита эрхэнүүдые, эрилтэнүүдые хамгаалга танай һанамжын еһоор, хуулида харшаар ажал хэрэгүүдтэ хамааралсалга болоно ха. Ямар нэгэ федерациин субъектын Министрнүүдэй Соведэй гүйлтаар гү, али зүбшөөһэнэй еһоор СССР-эй МВД-гэй Дотоодын сэрэгүүд оруулагдадаг гэжэ багша Алексеев, танда дуулгахамни (СССР-эй МВД-гэй Дотоодын сэрэгүүд тухай дээрэ дурдагдаһан хуулиин 3-дахи статья, 2-дохи хубинь болоно), тиигээд энэ хуулиин 1-дэхи статьягай 2-дохи хубиһаа буулгабари танда дурадханаб: «...СССР-эй МВД-гэй Дотоодын сэрэгүүдэй хубиин бүридэл Эсэгэ ороной эрилтэнүүдые, хүнүүдэй ажабайдалые, нэрэ хүндые, тэдэнэй конституцинно эрхэнүүдые, сүлөөнүүдые обществодо харша ябуулганууднһаа, гэмтэ ябадалнуудһаа хамгаалха уялгатай».

Текстһээ, статьягай удхаһаа харадуузахадаа, Тувын дэбисхэр дээрэ дотоодын сэрэг, милици СССР-эй эрхэтэдэй, тусхайлбал, ород хэлэтэй хүн зоной эрилтэнүүдые хамгаалаа бшуу. Юундэб гэхэдэ, ууган арадай зарим түлөөлэгшэд элдэб аяг ааша гаргажа, түгшүүрилтэй байдал тохеолдуулаа ха юм. Совет федерациин тус субъектын ажал хэрэгүүдтэ хэншье хамааралсаагүй. Эндэ ССР Союз тушаа хэлэнэб. Танай һанамжые иигэжэ тобшохоноор харуулхада болоо: «Бидэ буряадууд Иван, Грицай, Равиль гэхэ мэтэнүүдтэ эсэргүүсэхэ байгаа хабди, тиихэдэмнай хэншье хамааралсаха еһогүй» болоно гээшэ ха. «Республикын еһотойл патриотби» гэһэн танда өөрыгөө буряадби гэжэ нэрлэхэтнай эшхэбтэр байха һэн, тэдэ Буряадта ажаһуудаг элдэб үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд болон буряадай арадай хоорондо нациин хоорондохи харилсаае хурсадхахаар уряалһан хүнэй минии арадай дунда олдоһондо намда ехэл эшхэбтэр байна. Бидэ хэдэн зуугаад жэлэй туршада бусад арадуудтай бэе бэеэ ойлголсожо, эбтэй эетэйгээр, хэни халуун холбоо барисаатайгаар ажаһууна ха юмбибди. Нацинууд хоорондохи харилсаануудай хүбшэргэйе дайраһанай хэрэггүй, дотоодын сэрэгүүдэй, милициин хубсаһа үмдэһэн хүбүүдые доромжолжо болохогүй, тэдэмнай өөһэдөө ухаатай сэсэнээр бодомжолхо шадалтайшье, аргатайшье байха. Тэдэ марионеткэнүүд бэшэ, харин тэдэмнай маанадай, тэрэ тоодо танайшье эрхэнүүдые үдэр, һүнигүй сахин хамгаалжа байна бшуу. Хэрбээ шухала хэрэгэй гараа һаань, тэдэ ами наһаяашье хайрладаггүй.

Олег Степанович ДИВАНОВ,
буряад, СССР-эй эрхэтэн.

«АЛТАРГАНЫН» БИБЛИОТЕЧКЭ

Арбан хоёр эрдэни шэмэгни

Африкан БАЛЬБУРОВ

[Эхинииь 22-34 дэхи номернүүдтэ].

Һүүлээрнь жараад оной эхээр гаргагдаһан КПСС-эй Буряадай обкомой бюрогой тогтоол соо энэ һанал бодол гүнзэгыгөөр тодорхойлогдоһон юм. Иимэ хараа шугам хадаа манай журналай ажал ябуулгын гол шэглэл боложо, саашадаа гайхалтай һайн үрэ дүн харуулһан байна.

1956 оной зун Всеволод Иванов Шэтэ ерээ һэн. Тэндэ байхадаа, намайе уулзая гэжэ захиулаа һэн. Тиин би Шэтэ ошожо, Всеволод Вячеславовичтай уулзаа һэм. Тэрэмнай мартагдашагүй уулзалга бэлэй. Всеволод Ивановой хэблэһэн бухы зохеолнуудые би уншаһан ябааб. Энэ томохон зохеолшын онсо тусхай өөрсэ, ямаршье ондоо хүнэйхидэл адли бэшэ, тон сүлөөтэйгөөр урасан гаража байдаг тодо хурса хэлэн минии дура буляадаг байгаа. Номыень уншажа байхадаа, энэ ном бэшэһэн хүн ехэл өөрынхеэрээ, урин зэлдэрээр, гэбэшье нэгэ бага мэхэтэйшэгээр энеэдэг байха даа гэжэ юундэшьеб ходо һанадаг бэлэйб. Всеволод Ивановтой уулзаба гээшэб.

Тэрэ харгыдал үмдэдэг хубсаһаараа ябаа һэн. Буурал толгой дээрээ берет үмдэнхэй. Харин энеэбхилхэ маягыень би тон зүб тааһан байбаб. Нээрээшье, нэгэ бага мэхэтэйгээр, тон өөрсэ янзаар, уриханаар энеэдэг хүн байба. Харасаньшье адаглааша, хурса, зүгөөр херхогор бэшэ.

Всеволод Ивановтай хамта Борис Костюковский ябаһан байгаа. Суута уран зохеолшые намтай уулзаха дуратай гэжэ энэ Борис Костюковский намда дуулгаа бшуу. Борис Костюковскиие би үнинэй танихаб. Дайнай һүүлэй жэлнүүдтэ Шэтын уран зохеолшодой холбооной таһагай секретарь байхаһаань бүри урид таниха байгааб. Бүри Эрхүү хотодо гушаад оной һүүл багаар Борис Костюковскитой уулзадаг һэм. Би рассказуудаа абажа, Константин Седых, Иван Иванович Молчанов-Сибирскидэ ошодог бэлэйб. Тэндэ Костюковскитой танилсаа һэм.

— Суг хамта аяншалая!— гэжэ Всеволод Вячеславович тон хүхюунээр дурадхаба гээшэ.— Агын талаар ябахабди. Борзя хүрэтэр ошохобди, зай гү?

Би тон дуратайгаар зүбшөөбэб. Иигэжэ эгээн түрүүшынхиеэ аяар хорин хоног соо Всеволод Ивановтай хамта аяншалаа һэм. Бидэ Агын национальна округой колхозуудаар ябаабди. Колонгүйн нүүрһэшэдтэ, Сүүгэл дасанда хүрөөбди, суута Шерлово хада ошообди. Һүүлээрнь Советскэ Союзай хоер дахин Герой, танкист, алдар суута генерал Давид Абрамович Драгунскитай уулзаа һэмди. Хаа хаанагүй бидэнэр уншагшадтаяа уулзадаг байгаабди. Хаанашье ябахадаа, Всеволод Ивановнай тон һонирхолтойгоор, нэгэшье удаа урдань хэлэһэн юумэеэ дабтангүйгөөр, энеэдэтэй хүхюунээр үгэ хэлэдэг, хөөрэдэг бэлэй. Ямар аймшагтай һонин уулзалганууд болоо гээшэ һэм!

Һүүлээрнь Всеволод Ивановые би Улаан-Үдэеэ уряа бэлэйб. Нилээд удаан саг соо суг хамта Хяагта, Хударяар ябаабди. Байгал далай ошоо һэмди. Журналнай Всеволод Ивановай «Энэдхэг ошожо ябанабди» гэһэн шэнэ романиие хэблэжэ эхилээ. Иигэжэ бидэ һайн хани нүхэртэй болоо һэмди.

Всеволод Вячеславович буряад уран зохеолшодые таниха, бэшэһэн зүйлнүүдыень мэдэхэ байгаа. Тиин Буряадай литературын зүбшэн хэлсэлгые Москвада хүтэлбэрилбэ ха юм. Всеволод Иванов декадын боложо байха үедэ «Уран зохеолой шүүяжа байһан модоной орой» гэһэн тон гоё нэрэтэй статья «Литературна газетэдэ» дэмы бэшээгүй юм ааб даа. Тус зүбшэн хэлсэлгэ дээрэ Барадий Мунгоновой «Харьялан урдаа Хелгомнай» гэжэ роман мүнөө үе сагые харуулһан хадаа онсо ехээр илгараа һэн. Зүбшэн хэлсэлгын үедэ Дашарабдан Батожабайн «Төөригдэһэн хуби заяан» гэһэн гурбан ботиһоо бүридэһэн ном тухай, Чимит Цыдендамбаевай «Түрэл дайдаһаа холо» гэһэн роман тухай магтаалай һайн һайхан үгэнүүд олоор хэлэгдээ бэлэй.

Юрэнхыдөө манай зохеолые зүбшэн хэлсэхэдээ, москвагайхид эрилтэ ехэтэйгээр, гэбэшье үнэн зүрхэнһөө хандадаг байгаа. Мүн хажуугаарнь шэрүүншье үгэнүүд хэлэгдээ, бүри үнгэрхэдөө, гам хайрагүйгөөр шүүмжэлһэншье ушар болоо. Зарим зохеолнууд тухай шүүмжэлэгшэдэй һанамжанууд асатаһан байха юм. Юрий Нагибинай минии рассказуудые шангаар шүүмжэлһыень хэзээшье мартахагүйб. Тиихэ үедэ «Советская Россия» хэблэлэй ахамад редактор байһан Кузнецовой манай уран зохеолшо Семен Метелицын «һалхинда дүлэтэһэн гал» гэһэн романиие муушалжа, булай шангаар үгэ хэлэһыень мартагшагүйб. Үни үнгэрһэн хэрэг ха юм даа, гэбэшье Кузнецовой дан түргэдэһыень, эхээр шэрүүлхэһыень хүлисэхын аргагүй даа. Юуб гэхэдэ, зохеолой дутагдал тухай дан ехээр хөөргэдүүлжэ, мууда хүгтэйгөөр аашалһан юм. Минии рассказуудые шүүмжэлһэндэнь Юрий Нагибинда дураа гутадаггүйб. Юундэб гэхэдэ, намда туһалхын түлөө, һай хэхын түлөө тэрэ минии зохеолой дутагдалые тэмдэглэһэн байгаа бшуу. Харин Метелицые шүүмжэлһэн Кузнецов минии дура гутаагаа һэн. Хүнэй зохеолдо эды шэрүүнээр хандажа болохогүй бшуу. Юрий Нагибинай ажаглалтые би хожомынь бултынь хараадаа абажа, рассказуудаа заһаа һэм. Заһаһанайм һүүлээр рассказуудни һурагүй һайн болоо гэжэ өөрөө ойлгоо бэлэйб. Тиимэ хадаа тус шүүмжэлэл намда туһатай байгаа гээшэ. Кузнецовшье өөрынгөө шүүмжэлэлые эгээл иигэжэ хүндэ туһа болохоор хэхэ ёһотой байгаа.

Эндэ юу хэлэхээ һанаабши гэхэдэ, тус декада дээрэ манай номуудые шэнжэлхэдээ, толгойхониемнай эльбээ бэшэ ааб даа — шанга хөөрэлдөөн болоо һэн гэжэ дабтаха байнаб. Барадий Мунгоновой роман, Батожабайн гурбан боти ном, Чимит Цыдендамбаевай творчество тухай тэндэ хэлэгдэһэн, заагдаһан зүйлнүүд бултадаа туһатай байна бшуу. Оронойманай ахамад түрүү шүүмжэлэгшэд эдэ зохеолшодой номые тон гүнзэгыгөөр шудалжа, һайн талыень заажа, тон зүб сэгнэлтэ үгөө һэн. Иимэ ажаглалта хүн бүхэндэмнай аргагүй туһатай байгаа. Уран зохеолшо гээшэ юрэнхыдөө номойнгоо дутагдалые мэдэжэ абахынгаа хажуугаар, юундэ тиимэ дутагдалтай байбаб гэжэ ойлгохынгоо хажуугаар зохеолынь ямар һайн талатайб, яахадаа һайн талатайб, яахадаа һайн бэ гэжэ мэдэжэ абаха ёһотой юм. Эдэ дээрэ дурсагдагша зохеолнуудта һайн сэгнэлтэ үгэхэдэнь, бидэ, «Байгал» журналай хүдэлмэрилэгшэд, баһал бахаа ханажа, баяа хүсэжэ байгаа һэмди. Юундэб гэхэдэ, эдэ романууд бултадаа «Байгал» журналда хэблэгдэһэн байгаа бшуу. Москвада болоһон зүбшэн хэлсэлгэ, мэдээжэ шүүмжэлэгшэд болон уран зохеолшодой хэлэһэн үгэ бүхэн мандаа бүхэли һургуули, уран зохеолой хэшээл болоо һэн, тиин бидэнэр шүүмжэлэгшэд болон ахамад уран зохеолшодой хэлэһэн үгэ бүхэниие бэедээ шэнгээдэг байгаабди. Юундэб гэхэдэ, ямаршье зохеолшон уран һайханай литературын жама ёһые эрхим һайнаар мэдэдэгби, һайн муу зохеолые тоти мэргэнээр илгаруулдагби гэжэ хэлэжэ шадахагүй юм. Хүн бүхэмнай уран шадабарйа саг үргэлжэ хурсадхан хүгжөөжэ байха ёһотой. Уран зохеолые ойлгохо, сэгнэхэ шадабари гээшэ хүндэ угай табисуураар үгтэдэг бэлиг талант шэнги заха хизааргүй бэшэ юм. Энэ шадабариие, мүн бэлиг талантые саг үргэлжэ хурсадхажа, хүгжөөн һалбаруулжа байха зэргэтэй. Намһаа дээрээр уран зохеолой һайн муүе илгаруулха хүн байхагүй гэжэ агсамнаһаар, зарим зохеолшод өөрынгөө һанамжада найдаад, уран зохеолдохи шэнэ зүйлые үзэн ядадаг, зохеолой ниитэ дүрим ёһоһоо халтал хазагайрхада, ухаа мэдээ алдажархидаг болоһон байдаг. Уран һайханай литературын редактор гээшэ заатагүй эрдэмтэй хүн байхынгаа хажуугаар бодото ажабайдалай ямар бэ даа талые харуулхадаа, бэлигэй шэртэһээр тологогдоһон шэнэ зүйлнүүдые ойлгохо хүн байха ёһотой. Иимэ зүйлые ойлгохын тулада редактор гээшэ саг үргэлжэ литературна шадабарйа хурсадхажа, саг үеынгөө эрилтын ёһоор шэнэдхэжэ, тааруу зохид болгожо байха зэргэтэй. Уран зохеолдо албан хойрог ябадал гээшэ ямарш юумэнһээ аюултай гэжэ һанагшаб.

Москвада болоһон декадын үедэ Буряад уран зохеолые зүбшэн хэлсэлгэ тухай мүнөө эндэ дурдахадаа, би Барадий Мунгоновой намда дүтын хүн хадань, манай журналай нэгэ редактор, эгээн ехэ, эгээн гол таһаг болохо прозын таһагые даадаг байһан хадань хэлэхэ гэнэ бэшэб.

Декада дээрэ тэрэнэй зохеол яагаад эгээн үндэр сэгнэлтэдэ хүртөөб? Тэрэнэй амжалтын шалтагаан юун бэ? Юуб гэхэдэ, тэрэ мүнөө сагай байдалые харуулһан ёһотойл бэлиг түгэлдэр ном бэшээ ха юм. Тэрэ ном соогоо оршон үеын бодото ореео түбэгтэй байдалые, мүн элдэб янзын зан абаритай хүнүүдые харуулаа. Ондо ондоо хэлбэри маягтай хүнүүдэй хүгжэлтын замые этигэмэ дүүрэнээр зураглажа шадаһан байна. Барадий Мунгонов олон жэлэй туршада ажабайдалай янза бүриин баримтануудые адаглан харадаг, шудалдаг, элдэб эрхэ байдалда хүнэй зан хайшан гэжэ хубилдаг бэ, хүн ямар болодог бэ гэжэ хуу һайнаар, тэсэмгэйгээр шэнжэлэгшэ һэн. «Харьялан урдаа Хелгомнай» гэжэ романиинь уран зохеолшын энэ ехэ ажалай үрэ дүн болоо бэлэй. Тус роман дотор харуулагдаһан хүнүүдэй нютагые Б. Мунгонов сэхэ нэрлэһэн байдаг. Хүсөөтэ, Шэлэ гэжэ нютагууд уран зохеолшын түрэһэн нютагай бодото нэрэ юм. Энээн дээрэһээ харахада, өөрынгөө нютагта үнэхөөр болоһон юумые гол үндэһэн болгожо бэшээ гэжэ хэлэхэдэ алдуу болохогүй. Гэхэтэй хамта энэ зохеол хадаа яаха аргагүй уран һайханай зохеол мүн болоно. Творческо хурса бодолоороо, бэльгүүн сэдьхэлээрээ үнэн болоһон юумэндэ шэнэ шүүһэ оруулан, дэлгэрэнгыгээр бэшээ ха юм даа. Буряадай уран зохеолшодой бүхы романуудһаа Барадий Мунгоновой энэл ном «Роман-газетэдэ» миллион хэһэгээр гараа.

Декадада хабаадалсажа ерэһэнэйнгээ һүүлээр Барадий Мунгонов «Эдирхэг наһан» гэһэн туужа бэшээ бэлэй. Энэ ном Улаан-Үдын локомотив-вагон заһабарилгын заводой хуушанай хүдэлмэришэн Социалис Ажалай Герой Анисим Ошировай бага наһанда зорюулагданхай. Мүнөө Барадий Мунгонов баһал мүнөө сагай бодото байдал харуулһан — Сэлэнгын аймагай Юрөө нютагта оршодог Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз тухай роман бэшэжэ гаргаа. Би Буряадай ехэхэн уран зохеолшо Барадий Мунгоновто ерээдүйн жаргалта һайхан байдал, үндэр сохо алдар хүсэнэб. Эдэ бүгэдые тэрэ түйлаха дүүрэн арга боломжотой, яахадааб гэхэдэ, Мунгонов тон зүб, тон найдамтай зам шэлэжэ абанхай. Үни заяанда үнгэршэһэн байдалые харуулжа, арад зоной магтаалда хүртэхэм гэжэ оролдожо ябадаггүй, харин буряад зоной мүнөөдэрэй байдалые харуулха гээшэ манай Буряад оронои бэлигтэ дуушан Барадий Мунгоновой һайн һайхан тала болонол даа. Уран зохеолшын бодото уг зорилго гээшэ түүхын харанхы манан соо тэмтэрэн юушьеб даа бэдэрхэ бэшэ, өөрынгөө үе сагые нэрэдээ хүрэмөөр харуулха гэһэн зорилго болоно бшуу.

Уран шүлэглэлэй талаар Николай Дамдиновай зохеолнууд дээрэ дэлгэрэнгыгээр тогтохо гэжэ бодоноб. Буряад оронойнай бэшэ поэдүүд тэрэнһээ доро, Солбон Ангабаев, Цырен-Дулма Дондокова, Цэдэн Галсанов, Дамба Жалсараев, Цыдып Жамбалов, Шираб Нимбуев, Сокто Номтоев, Дондок Улзытуев, Гунга Чимитов болон бусадта анхарал хандуулһанай хэрэггүй гэжэ һанаһан дээрэһээ Николай Дамдиновай творчество тухай тогтон хэлэхэ гээ бэшэ хүн аабзаб даа. Дээрэ дурсагдагша поэдүүдэй хүн бүхэн тухайнь зуһаан зуһаан номуудые бэшэхээр юм ааб даа. Бүгэдэндэнь хүшэ хүрэхэгүй һэн хойноо би нэгэл поэдэй творчество дээрэ мүнөө тогтохо һанаатайб. Мүнөөнэй Буряадай поэзидэ Николай Дамдинов һуурияа олонхой, ниитэ шүлэг зохеолгын гурим дүримые тон хурса мэргэнээр баримтална гэжэ би һанадаг хүм. Тиигээдшье хамаг зохеолшодойнгоо, Буряадай мүнөө үеын поэдүүдэй нэрэнүүдые дурдаад, республикынгаа экономико болон соел культурын мүнөөдэрэй байдалай баримтануудые халюухайдан тоолоод гараха һаа, энэ ном бэшэһэнэйшье хэрэггүй ха юм даа. Энээн тухай эрдэмтэд, шэнжэлэгшэд бодожо үзэнэ бээз, юрэдөө, энэмнай уран зохеолшын хэхэ хэрэг бэшэ ха юм! Тиигээдшье эрдэмтэ нүхэдэйнгөө нэрэдээ хүрэмэ шэнжэлхэ ухаанай хэрэгые буляалдажа байха гэжэ яахабиб...

Ородой поэзиин түүхэдэ үни урдаһаа наашаа нэгэ энеэдэтэй дүрбэн мүр шүлэг ходо дурдагдадаг юм. Тэрэ шүлэгые Тредиаковский бэшээ юм гэлсэдэг.

Хаһатай модон хайрсагхан
Ханын хажууда таблатай.
Хургаараа хадхан дайрахада,
Хүгжэмэй һайхан абятай.

Энэ шүлэг хадаа эгээн түрүүшын пианинын Россида бии болоһон ушараар бэшэгдэһэн байгаа ха. Иимэ дүрбэн мүр шүлэг үнэхөөрөө бии байгаа юм гү, «Телемахида» гэһэн зохеол бэшэһэн Тредиаковскидо хабаатай байгаа юм гү гэжэ байжа элирүүлхые оролдоод эндэ яахамнайб, энээниие уран зохеолой түүхэ шэнжэлэгшэдэй хэрэг гэжэ тоолоё. Энээниие эндэ юундэ дурданабши гэхэдэ, ородой поэзи хадаа тон богонихон хугасаа соо Тредиаковскиһоо абаад, Пушкин, Лермонтов хүрэтэр зам гаталан гараһан байна бшуу. Социально-экономическа асуудалһаа гараһан шалтагаанһаа гадна маниие һонирхуулха баһа нэгэ зүйл эндэ бии юм. Тэрэ юуб гэхэдэ, ородой үндэһэн маягай поэзиин хүгжэхэ эрхэ байдал тэрэ сагта байгуулагдаа бшуу. Энэ үе соо ородой бэлиг түгэлдэр поэдүүд эртэ урдын римэйхидэй анха бии болгоһон шүлэг зохеолгын онһоон аргые айхабтар хурса мэргэнээр хэрэглэжэ шадаһан байна.

Ород совет уран зохеолой ахадүүгэй али болохо нүлөөн доро манай Буряад орондо өөһэдын үндэһэн шүлэг зохеолгые хүгжөөхэ тон һайн эрхэ байдал байгуулагдаа гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Иимэ һайн эрхэ байдалда Хоца Намсараевай, Дамба Дашанимаевай, Бавасан Абидуевай һүүлээр Цэдэн Галсановай, Чимит Цыдендамбаевай удаа Николай Дамдинов урган гараа һэн. Николай Дамдиновай урда тээ зорюута эдэ поэдүүдые нэрлэнэб. Юундэб гэхэдэ, Дамба Дашанимаев Бавасан Абидуев хоер буряад шүлэгтэ үеын сохилто оруулха, шүлэг зохеолгын шэнэ онол арга нэбтэрүүлхэ гэжэ ехэ үсэд нэтэрүүгээр хүдэлмэрилһэн поэдүүд юм. Цэдэн Галсанов шүлэгэй рифмэ сахиха талаар нилээд ехэ юумэ хэһэн поэт. Тэрэнэй бүхы шүлэгүүд дандаа рифмэлэгдэнхэй. Чимит Цыдендамбаев дүрбэ мянган мүртэй «Соном Гармаев» гэжэ поэмээ бүхыдэнь рифмэлжэ гараһан байна бшуу. Шэнэ шүлэглэлэй талаар эдэ поэдүүд нилээд ехэ юумэ хэжэ шадаһан байна.

Буряад хэлэн дээрэ шүлэгые гуримшуулха, ульгам хурдан болгохо талаар саг үргэлжэ хүдэлмэрилжэ байһан буряад поэдүүдэй түрүү нэгэн Николай Дамдинов болоно. Энэ талаар Николай Дамдинов ехэ юумэ хэжэ шадаа. Тэрэнэй шүлэгэй номуудые уншаад үзэгты даа — шүлэг бүхэниинь толгой холбоотой мүрнүүдтэй байхаһаа гадна, бултадаа мүр бүхэнэй һүүл холбонхой юм. Дэлхэйн поэзиин түйлаһан онһоон арга буряад шүлэгтэ таарахагүй юм гэһэн эндүүтэй һанамжые Николай Дамдинов өөрынгөө бэлиг шадабаряар, өөрынгөө ехэхэн үсэд ажалаар бута сохео. Николай Дамдинов бодото ехэ бэлигтэй поэт байһан хадаа, өөрынгөө гол мэргэжэлээр олон жэлэй туршада үсэд нэтэрүүгээр ажаллажа, Буряадай шүлэг зохеолгодо шүлэгэй мүр бүхэнэй һүүлые холбохо ёһо гурим нэбтэрүүлээ. Эндэ шүлэгэй удха оройдоошье хазагайрдаггүй, үшөө уран хурса болодог гэжэ би тэмдэглэхэ, энэ ном соогоо Буряадай эрхимэй эрхим поэдые энэ творческо гайхамшаг амжалтаарнь амаршалха дурам хүрэнэ. Энэ шэнэ онол арга нэбтэрүүлэн, шүлэг зохеолоо байгуулхадаа, Николай Дамдинов Хоца Намсараевай зохеолой ападай удхые дагажа шадаһан байна. Урда тээнь хэнэйшье ябаагүй шэнэ замай эхи татахадаа, арад зоной байдалай удхые зохеолдоо оруулан, айхабтар гүнзэгы хурсаар шүлэгөө бэшэнэ. Тэрэнэй хамаг бүхы шүлэгүүд болон поэмэнүүд, «Шэнхинээтэ нарһан» гэһэн поэмэһээ эхилээд, Советскэ Союзай Герой Владимир Бузинаевич Борсоевто зорюулагдаһан шүлэг хүрэтэрөө айхабтар гүнзэгы гүн удхатайгаар, шэнэ гүймгэ түхэл маягтайгаар бэшэгдэнхэй. Николай Дамдинов шүлэгэй хореод ном бэшэнхэй, эдэнь бултадаа уран шүлэглэлэй эгээл үндэр шадабаритайгаар байгуулагдаһан юм гэжэ баталха байнаб. Николай Дамдинов доторой айхабтар уран нугархай уянгатай, гражданска үндэр сэдьхэл мэдэрэлтэй, шуналтай хурса шүлэгүүдые бэшэдэг хүн хадаа буряад хэлэн дээрэ шүлэг зохеолгые шэнэдхэһэн поэт юм гэжэ тоолохо байгдана. Буряадай эрхим түрүү поэдэй энэ шэнэдхэлые ойлгожо, мэдэжэ абаха саг ерээ гэжэ һанаха байнаб.

Москвада болоһон декадын үедэ 1959 ондо би манай ороной болон хари гүрэнэй литература болон искусствын элитэ ехэ түлөөлэгшэдтэй яһала олон уулзаһан байнаб. Гэбэшье нэгэ уулзалга хэзээдэшье мартагдахагүй. Би СССР-эй арадай артистка алдар суута балерина Галина Сергеевна Улановатай уулзаа бэлэйб. Москвагаймнай хани нүхэд намайе Галина Сергеевнатай танилсуулаа. Тэрэнэйнь түлөө ниислэл хотынгоо уран зохеолшодто сэдьхэлэйнгээ баясхалан ходо хүргэжэ ябахаб.

[Үргэлжэлэлынь удаадахи номерто гараха].

Һайхан мэдэрэлтэйгээр

«Байгал—Мичиган: н[illegible]дые абараябди!» гэһэн фестиваль дүүрэхэнь. Бидэ т[illegible]эндэ нилээд удаан бэлдээ, хүле[illegible]жэ ядаабди. Мүнөө дүнгүүдые гаргаха саг оршон ерээ. Тэрэ урагшатайгаар үнгэрөө гү? Хүлеэгдээгүй элдэб ушарай болоошье һаань, тэрэ яһала эмхи гуримтайгаар үнгэрөө.

Улаан-Үдынхид фестивалиин айлшадай — театрнуудай хэдэн зүжэгүүдые хаража шадакагүй. Харин Байгалай эрье дээрэ нилээд ута программа харуулагдаа. Тэндэ, арадай эрдэм һуралсалай министерствын туристическэ бааза дээрэ Хуурай тосхоной хажууда фестивалиин гол уулзалганууд үнгэргэгдөө. Турбаазанууд яһалашье эрхим һайнаар бэлдэгдээ гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Эмхидхэгшэдтэ баяр хүргэхэдэ болохо. Ажаһуудал муу бэшээр бэлдэгдэһэн байгаа. Эдэ бүхы үдэрнүүдтэ бэе бэедээ зулгы зохидоор хандажа, энэрхы һайхан сэдьхэлэй оршон байдалда бүхы хэмжээ ябуулганууд бэелүүлэгдээ. Уулзалганууд, зүжэгүүд, еһо заншалнуудые зүбшэн хэлсэлгэ һэлгэлдэжэл байгаа. Мүн халуун үгэ буляалдаануудшье эмхидхэгдээ. Эгээл үзэсхэлэнтэ һайхан газартай Байгалай уһаар онгосонуудаар тама[illegible] ябахада хэды зүрхэ сэдьхэл хүдэлгэмэ байгааб даа.

Бүхы зүжэгүүдые харагшад халуунаар угтадаг байба. Фестивальда хабаадалсахаяа ерэһэн коллективүүд аб адлихануууд арга боломжотой байгаа гэжэ хэлэхын аргагүй. Жэшээлхэдэ Баруун-Урда зүгэй Московско ба Чикагын «Остров ангелов» гэһэн театрнуудые нэгэ хэмжээндэ табихын аргагүйл. Театрай ямаршье шүүмжэлэгшэ түрүүшынхиинь харуулһан зүжэгүүдые [illegible] байха. Гансал мэргэжэлэй талаар бэлиг шадабаритай бэшэ, харин тэдэ үнэн зүрхэнһөө бодотоор бүхы юумые харуулха хүсэл эрмэлзэлтэй байжа, харагшадта тон ехээр һайшаагдаа. «Байгал—Мичиган: нуурнуудые абараябди!» гэһэн фестивалиин үедэ энэрхы һайхан сэдьхэлэй мэдэрэлдэ ээлэгдэхэ гээшэ гол шухала байба.

Манай корреспондентнүүдэй дэлгэрэнгы репортаж газетын удаадахи номерто уншахат.

Манай эзэн ши болоноош

Хүндэтэ уншагша! Шамда шиидхэгдээгүй асуудалнууд нилээд олон. Теэдшье мүнөө хэндэ иимэ асуудалнууд үсөөн байлтайб! Тингэбэшье манай асуудалнуудта анхаралаа хандуулхыешни бидэ шамайе уряалнабди.

Байгша оной захилгын кампани айхабтар орео хүшэр эрхэ байдалда үнгэрнэ. Захил хэлгэдэ оройдоол 2,5 һара үгэхэһөө гадна, бүхы хэблэлнүүдтэ үнэ сэнгүүд дээшэлүүлэгдэбэ ха юм. Газетэ, журналнуудай сэнгүүд нилээд ехээр ургаа гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Мүнөө залуушуулай хэблэл нилээд хүшэр байдалда орохой. Тэрэнэй гар, хүлнүүдыень шүдэрлөөд, ажахын тоосооной эбхэрэн долгилжо байһан далай руу тэрэниие хаяжархео гэжэ мэдээжэ...

1991 ондо «Буряадай залуушуул» газетын нэгэ номер 10 ба 20 мүнгэтэ болохо. Захилгын жэлэй үнэ сэн 7 түхэриг 80 мүнгэтэ болохонь гээшэ. Залуушуулай хэблэлнүүд шадаал һаа, үнэгүй байха зэргэтэй гэһэн баримтануудһаа үндэһэлэн, бидэ иимэ сэн тогтоогообди.

Жэшээлхэдэ, «Правда Бурятии» газетын жэлэй үнэ сэн 15 түхэриг 60 мүнгэтэ болоно. Энэмнай залуу бүлэдэ горитойхон гарза болохо бшуу. Эндэ ниитэ союзна хэблэлнүүд тухай хэлэнэгүйбди. «Известия» газетэ абаад үзэбэл, аяар 22 түхэриг 56 мүнгэтэ болохонь лэ.

Ши, манай уншагша, маанадые дэмжэхэ байхаш гэжэ бидэ үнэн зүрхэнһөө найданабди. Хэрбээ маанадые дэмжэхэ гэбэл, ши ноябриин 20 болотор «Буряадай залуушуул» газетэ захиха еһотойш. Захил хэгшэдэй о[illegible]шорхо бүринь, газетэ олзотохо болоно бшуу.

Жэлэй туршада газетэдэ захил хэбэл, уншагша, газетэдээ найдал үзүүлхэ болоноош. Мүнгэ түлэхэ зуураа, юунэй түлөө мүнгэ түлэнэ гээшэбиб гэжэ ши мэдэжэ абаха дүүрэн эрхэтэйш.

1991 ондо редакци газетын хараа шэглэлые гүйсэдөөр хубилгаха хүсэлгүй. Түргэн урасхалта ажабайдал тушаа тад ондоо хараа бодолтой засагаархидһаа дулдыдангүйгөөр газетэ гаражал байха. «Буряадай залуушуул» газетэ эрид хурса материалнуудые толилжо үргэлжэлүүлхэ. Республика дотор боложо байһан олониитэдэ гүнзэгы удхатай бүхы үйлэ хэрэгүүд тухай хөөрэжэ үгэхые бидэ оролдохобди.

Консерваторнуудһаа эхилээд, шэнэ демокрадууд хүрэтэр — бүхы хүдэлөөнүүд болон партинуудые илгангүйгөөр шүүмжэлхэ эрхэеэ үлөөхэ зуураа, Буряад орондоо боложо байһан политическэ үйлэ хэрэгүүдые гүйсэдөөр толилжо байхаар хараалнабди. «Молодежко» нэгэл ээтэй юм. Тэрэнь Буряадай бүхы залуушуул болоно. Энэ ээнэйнгээ эрилтэнүүдые, һонирхолнуудые харюулхын тула эрхим һайнаар хүдэлхэ гэжэ бидэ бүхы хүсөөрөө оролдохобди.

Шэнэ жэлһээ оршуулагдадаг газетын хуби заяанай ямараар шиидхэгдэхэ байһыень бидэ мэдэнэгүйбди. Гэбэшье газетынгээ бэеэ даагаад гарадаг болохын тула оролдохол хэрэгтэй. Мүнөө буряад арадайнгаа урданай хаягдашаһан, мартагдашаһан бүхы еһо заншалнуудые һэргээжэ, эртэ урдынгаа соелой элдэб баялигуудые уудалан онгилжо, һөөргэнь һэргээн харуулжа байһан шэнэдхэн хубилгалгын үе сагта буряад түрэлхи хэлэн дээрээ гарадаг газетэ байгуулхые оролдохо хэрэгтэй. Теэдшье шэнэ жэлһээ оршуулагдадаг газетые хааха янзатай болоод байна. Тиимэһээ манай хүндэтэ уншагшад, өөһэдынгөө һанамжанууд тухай бэшэхыетнай бидэ хүлеэхэбди. Юун гэжэ һанаха байнабта! Буряад хэлэн дээрэ гарадаг онсо өөрын залуушуулай газетэ хэрэгтэй гү, али үгы гү! Республикын хүдөө нютагуудта ажаһуудаг, буряад еһо заншалнуудаа, түрэлхи хэлэеэ сахин хамгаалдаг залуушуул бэшэгүүдые бэшэхэ байха гэжэ найданабди.

«БЗ»-ГЭЙ РЕДАКЦИ.

НАЙДАЛАЙ ТЕЛЕФОН

АБЯАГҮЙ БҮ БАЙГЫТ!

— Найдалай телефон таанадые шагнана!— гэжэ үдэшэ бүхэндэ 2-35-74 номертой телефоноор манай албан өөрынгөө ажал эхилдэг.

Найдалай телефон — эдэ бидэбди: сексопатолог, психолог, юрист, журналист, багша, Минсобесэй хүдэлмэрилэгшэ, православна һүмын санаартан гү, али буддын дасангай лама, 7-дохи үдэрэй адвентистнүүд.

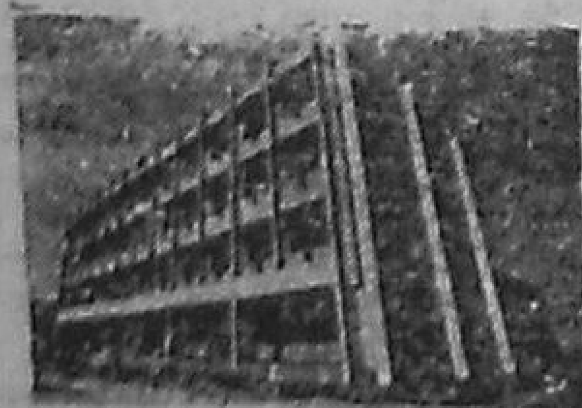
Найдалай телефон хадаа шадаха зэргээрээ таанадта туһалха аргатай хүнүүд болоно.

1990 оной майн 20-һоо үдэшэ бүхэндэ моральна дэмжэлгэдэ хэрэгтэй хүнүүд манда хонхододог. Элдэб асуудалнуудтайгаар манда хандадаг. Наһаа гүйсөөгүйшүүлые ажалда оруулха адрес үгэхэ, ажалай талаар инвалидта ямар пенси түлэхэ зэргэтэйб гэжэ тайлбарилжа үгэхэ, венерическэ үбшэнһөө яажа эмшэлхэб гэхэ мэтэ гүйлтатайгаар манда хандадаг.

Газар хүдэлхэ гү, үлэсхэлэн хооһон байдал тохеолдохо гү, республика дотор нацинууд хоорондохи харилсаанууд ямар бэ гэжэшье асуудаг.

Тон ехээр һанаагаа зобожо, сэдьхэлээ хүдэлгэхэдөө манда хонходоно бшуу. Найдалай телефон мэтэ албан манда үнинэй хэрэгтэй байгаа.

Маанадтай хөөрэлдэхэеэ зүрхэсөөгүй аад, манда хонходожо, абяа шэмээгүй байхадань, албанай мэргэжэлтэд тон ехээр һанаагаа зободог. Манда хонходоо хадаа абяагүй бү байгыт! Хэлэгты; бидэ таанадые шагнажа байнабди...

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД:

670000, г. Улан-Удэ, ул. Каландаришвили, 23. Телефоны: зам. редактора—2-34-06, секретариата—2-34-41; отделов: идеологический—2-43-23, социально-экономических проблем—2-43-23, писем и образования, переводов—2-40-57, корректорская—2-35-74.

ДОЛООН ХОНОГТО НЭГЭ УДАА СУББОТЫН ҮДЭРНҮҮДТЭ ГАРАДАГ.

Газета отпечатана в республиканской типографии Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательства, полиграфии и книжной торговли, г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35.

Редактор Александр ДРУЖИНИН.